

СПРЕЧУВАЊЕ ТРГОВИЈА СО ЗАШТИТЕНИ ВИДОВИ ПТИЦИ

ПРИРАЧНИК ЗА ВРАБОТЕНИ
ВО ЦАРИНСКАТА УПРАВА И
ВЕТЕРИНАРНИ ЛЕКАРИ НА
ГРАНИЧНИТЕ ПРЕМИНИ

Автори:

Димитар Градинаров

Лазар Петрунов

Светослав Спасов

Ненад Петровски

Робертина Брајаноска

Илустрации:

Стојан Николов

www.bspb.org

www.mes.org.mk

Посебно издание на Македонското еколошко друштво бр. 21

Автори на текстот

© Димитар Градинаров, © Лазар Петрунов, © Светослав Спасов

© Ненад Петровски, © Робертина Брајаноска

Автор на илустрациите

© Стојан Николов

Лектура

Ивана Коцевска

Превод на македонски јазик

Верица Газепова, Ненад Петровски

Дизајн и подготовка за печатење

Ивелина Георгиева, Вања Георгиева

Печати

Arcuss Design - Скопје

Тираж

300 примероци

Оваа брошура е адаптација на публикацијата на Бугарското друштво за заштита на птиците со истиот наслов, од авторите Димитар Градинаров, Лазар Петрунов и Светослав Спасов, со илустрации на Стојан Николов, публикувана во Софија во 2013 година.

Македонско еколошко друштво

Скопје, 2019

ISBN-13 978-9989-648-38-0

ЦИП:

581.9:340.13(497.7)(035)

591.9:340.13(497.7)(035)

339.194:598.2(497.7)(035)

598.2(497.7)(035)

Сите права се задржани. Ниту еден дел од оваа книга не смее да се репродуцира во системот за користење на информации, дистрибуирани во било каква друга форма или со било какви средства (електронски, механички, фотокопири и др.) без дозвола на Македонското еколошко друштво.

СПРЕЧУВАЊЕ НА ТРГОВИЈА СО ЗАШТИТЕНИ ВИДОВИ ПТИЦИ

**ПРИРАЧНИК ЗА ВРАБОТЕНИ ВО ЦАРИНСКАТА УПРАВА
И ВЕТЕРИНАРНИ ЛЕКАРИ НА ГРАНИЧНИТЕ ПРЕМИНИ**

СОДРЖИНА

Благодарност	3
Предговор.....	4
Вовед	6
Краток преглед на светската трговија со диви видови растенија и животни	7
Меѓународно законодавство	7
Национално законодавство	9
Начин на вршење трговија со диви видови	12
Најчести механизми за незаконска трговија на диви птици	15
Ефективни начини на дејствување	18
Статус на заштита на дивите видови птици	19
Делови на телото на птиците	20
Симболи, термини и кратенки	21
Определување на видот на птицата	23
Грабливи птици	23
Утки	49
Песнопојни птици.....	53
Јајца	73
Јајца на дневни птици грабливки	74
Азбучен индекс на видовите птици	85
Литература	88
Корисни врски	89

БЛАГОДАРНОСТ

Македонското еколошко друштво се заблагодарува на Бугарското друштво за заштита на птиците за остварената соработка во спроведување на CITES во Северна Македонија и правото за користење на содржините од оригиналниот прирачник. МЕД благодари на Секторот за природа при Министерството за животна средина и просторно планирање за придонесот кон адаптирањето на прирачникот кон македонското законодавство. Адаптацијата и печатењето на овој прирачник е овозможена во рамки на проектот „Нова надеж за египетскиот мршојадец“ финансиран од LIFE програмата од Европската Унија, код: LIFE16NAT/BG/000847.

Изработката на оригиналната публикација е поддржана од многу професионалци и експерти поврзани со заштитата на биолошката разновидност, а посебно: Валери Георгиев, државен експерт за CITES во дирекцијата „Национална служба за заштита на природата“ при Министерството за животна средина и води (МЖСВ) на Република Бугарија; Марија Кирилова, Централна царинска управа при дирекцијата „Царинско разузнавање и истраги“ на Агенцијата „Царини“; Јана Велина, помлад експерт во дирекцијата „Национална служба за заштита на природата“ во МЖСВ; Гај Шорок, постар експерт за истраги од Кралското друштво за заштита на птиците, Велика Британија; Невин Хантер, директор на „Национално тело за борба против криминал во дивата природа на Велика Британија“ и Гај Кларк, раководител во Британската гранична агенција на аеродромот „Хитроу“.

ПРЕДГОВОР

Зачувувањето на дивниот свет е предмет на голем број меѓународни договори со цел заштита на биолошката разновидност на планетата. Во минатото многу дивни видови биле донесени на раб на целосно исчезнување. За жал, овој процес продолжува и понатаму во различни делови на светот, и во Република Северна Македонија. Човекот отсекогаш имал и ќе има потреба да ги користи природните ресурси на нашата планета, но истите не треба да ги уништи со прекумерна експлоатација. Користењето на природните богатства, како што се растенијата, габите и животните, треба да бидат регулирано и одржливо со цел да се сопре исчезнувањето на дивните видови со кои ја споделуваме нашата планета, односно неопходно е да се постигне одржливост на популациите, со што ќе се гарантира нивниот опстанок.

Овој прирачник ја нагласува важноста на зачувување на видовите дивни птици кои се среќаваат на територијата на Северна Македонија а се предмет на трговија. И покрај тоа што се законски заштитени или регулирани на друг начин, нивниот број е значително намален како резултат на намерно или ненамерно уништување поради потценување на нивната улога за животната средина и за човекот во целина.

Крадењето јајца и млади од птици грабливки за целите на соколарството или колекционерството сериозно им наштетува на нивните популации. Криволовството на песнопојни птици во Источна Европа кои се користат за храна во ресторани во земји како Италија и Малта води до сериозни последици по популациите на птиците. Една од најголемите закани сè поголемата побарувачка за примероци од овие видови и нивната продажба. Глобално, трговијата со дивни видови се вреднува со билиони долари. Проценката на монетарната вредност на трговијата со животински видови направена од страна на Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозуени видови од дивата фауна и флора (за животински видови вклучени на додаток II од Конвенцијата) се движи од 350 до 530 милиони долари годишно од кои околу 10% отпаѓаат на трговијата со птици. Пазарите со ретки и загрозуени видови до неодамна постоеја само во развиените земји како Соединетите Американски Држави, земјите од Западна Европа и Јапонија, но постои тренд на отворање нови пазара во неразиени земји, особено во Африка, Јужна Америка и Азија.

Имајќи го предвид недостигот на внатрешни граници во Европската Унија (ЕУ) и растечката трговија со земјите кои не се членки на ЕУ, треба да се обрне посебно внимание на прашањата поврзани со трговијата на дивни видови.

За да се разбере и да се реши проблемот во целост, треба да се воспостави тесна соработка меѓу државните институции и невладините организации. Ова е, исто така, предуслов за зачувување на засегнатите видови птици, презентирани во овој краток прирачник оригинално изработен од Бугарското здружение за заштита на птиците како партнер на Министерството за животна средина и води од Република Бугарија, додека

адаптацијата за Северна Македонија ја направи Македонското еколошко друштво во соработка со Министерството за животна средина и просторно планирање. Се надеваме дека прирачникот ќе помогне во заедничките напори за заштита на биолошката разновидност во Република Северна Македонија.

ВОВЕД

Сместена во централниот дел на Балканскиот Полуостров, кој е еден од најбогатите европски региони во однос на биолошката разновидност, Република Северна Македонија е земја со исклучително богат биодиверзитет, вклучувајќи мноштво ендемични и ретки видови. Идентификувани се голем број загрозувани видови кои се заштитени со Законот за заштита на природата и Законот за ловството. Од различни причини некои од овие видови стануваат предмет на незаконски пренос и трговија.

Од друга страна, централната поставеност на Балканот претставува предуслов за интензивен транзит на стоки и луѓе, вклучувајќи ја и незаконската трговија со загрозувани, ретки, егзотични и заштитени видови животни и растенија од целиот свет, преку добро организирани шеми.

Прирачникот е дизајниран со цел да се олесни секојдневната работа на царинските службеници и граничните ветеринарни лекари во спречување нелегална трговија, односно трговија со заштитени видови птици. Фокусот е на дневни видови птици грабливки, кои се главен предмет на такви нелегални активности и се најранливи.

Прирачникот вклучува краток опис на меѓународното и македонското законодавство кои ја регулираат трговијата со ретки видови; краток опис на најчестите начини и техники за прикривање и пренесување животни; насоки за ефективно дејствување, како и краток опис на главните видови ретки птици грабливки, утки и песнопойни птици, кои се предмет на трговија а се среќаваат во Северна Македонија. Обработени се 45 вида, од кои 26 се предмет на регулирање на трговијата преку CITES, а 19 се заштитени со националното законодавство или ќе треба да бидат заштитени по пристапот на Северна Македонија во Европската Унија.

Прирачникот, исто така, е наменет за користење од страна сите државни институции односно службени лица кои се на некаков начин вклучени во прометот со диви видови, како и секој што има поврзаност со овој вид прекршок и криминал.

КРАТОК ПРЕГЛЕД НА СВЕТСКАТА ТРГОВИЈА СО ДИВИ ВИДОВИ РАСТЕНИЈА И ЖИВОТНИ

Меѓународната трговија со диви животински и растителни видови е еден од главните фактори за нагло намалување на бројноста на многу животински и растителни видови во природата. Трговијата е насочена особено кон загрозените видови флора и фауна, бидејќи токму тие имаат највисоки цени на пазарот. Ова е профитабилен бизнис со голем обем и годишен обрт вреден милијарди американски долари. На годишно ниво, над 10 милиони растенија, животни, нивни делови и деривати стануваат жртви на светската трговија.

Оваа бројка вклучува над 13000 различни видови птици и цицачи, околу 6000 видови влекачи и риби, милиони видови безрбетници и повеќе од 25000 видови растенија. Околу 89% од оваа трговија е легална. Останатите 11% го претставуваат уделот на нелегалната трговија, чиј годишен обрт изнесува околу 23 милијарди американски долари (според податоците на Обединетите Нации од 2016 година).

И законската, и незаконската трговија брзо се приспособуваат кон пазарот кој се менува и кон промените во законодавството. Кога целните видови значително ќе се намалат и нивното наоѓање ќе стане непрофитабилно, интересот се префрла кон нови видови и се откриваат нови пазари. Се развиваат нови методи за незаконска трговија како во меѓународни, така и во национални рамки. Глобализацијата, создавањето нови пазари и навлегувањето на нови комуникациски технологии создаваат и нови можности за барање и пренесување. Во исто време, деловите и производите од диви животни и растенија, во форма на различни продукти, остануваат тешки за распознавање и за следење и на нив не се обрнува доволно внимание.

Во многу случаи законската трговија може да послужи како покритие за нелегална трговска активност. При истрагата на голем дел од случаите со незаконска продажба и трговија со диви животни е утврдено дека сторителите имаат регистрирано легален бизнис чиј предмет на дејност е трговија со егзотични видови.

МЕЃУНАРОДНО ЗАКОНОДАВСТВО

CITES

Бидејќи трговијата со диви животински и растителни видови ги минува границите меѓу земјите напорите за нејзино регулирање бараат воспоставување меѓународна соработка за да се спречи исчезнување на видовите од преголемо и неконтролирано

користење. Така, во 1973 година во Вашингтон е потпишана Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозувани видови од дивата фауна и флора (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES) позната како Вашингтонска конвенција. Таа ги определува начините и правилата за трговија и пренесување преку граница на загрозуваните видови во светски рамки и денес опфаќа над 35000 видови растенија и животни. Регулативата се спроведува преку систем на сертификати и дозволи кои ги применуваат 183 земји Договорни страни на Конвенцијата. .

Видовите кои ги покрива CITES Конвенцијата се поделени во 3 Анекси според степенот на заштита кој им е потребен.

Анекс I ги вклучува сите видови кои се под закана од исчезнување а се или можат да бидат засегнати од трговија. Трговијата со примероци од овие видови подлежи на строги протоколи со цел дополнително да не се загрози нивниот опстанок и се одобрува само во исклучителни околности.

Анекс II ги вклучува (а) сите видови кои, иако во моментот не се под закана од исчезнување, може да станат исчезнати доколку не подлежат на строго регулирање за да се избегне користење што не е во согласност со нивниот опстанок; и (б) други видови што мора да подлежат на регулирање со цел да се воспостави ефективна контрола на трговијата со примероци од дадени видови наведени во потточка (а).

Анекс III ги вклучува сите видови за кои која било странка потписник на Конвенцијата има идентификувано потреба за регулирање на трговијата со цел да се спречи или да се сопре нивната експлоатација, или поради потребата за соработка со други странки во контрола на трговијата.

Европска Унија

Европската Унија ги применува одредбите од CITES преку Регулативата за заштита на видовите од дивата фауна и флора преку регулирање на трговијата со нив (EC/338/97) и другите регулативи поврзани со неа. Во зависност од нивниот статус на заштита загрозуваните видови се распределени во четири анекси кон Регулативата: А, В, С и D. Видовите со највисок степен на загрозуваност и заштита по име се наведени во анекс А, и за нив е забранета комерцијална трговија. Во овој анекс спаѓаат и видови кои се од значење за ЕУ и покрај тоа што не се предмет на Конвенцијата. Останатите анекси содржат видови или поголеми таксономски групи или популации, за кои е потребно регулирање на трговијата.

Европската Унија е еден од најголемите и богати пазари за видови кои се предмет на Конвенцијата.

Утврдено е дека во земјите од ЕУ се остварува една третина од законската трговија во светот, регулирана преку CITES.

Европската Унија е прва во светот по увоз на птици и втора во светот по увоз на влекачи, кожи од влекачи и живи цицачи. Најголемите пазари за птици се Шпанија, Португалија и Белгија. Според статистиката, 35% од увезените птици во Велика Британија се папагали и дневни птици грабливки, додека количината на влекачите кои се држат затворени е проценет на над 5 милиони примероци. За земји како Велика Британија годишниот промет од трговија со видови по CITES е проценет на над 80 милиони евра.

Структурата на Европската Унија е сериозен предизвик за спроведувањето на ефективна контрола на трговијата со диви видови. Поради непостоењето на внатрешни граници меѓу земјите членки, движењето на стоки од една земја членка во друга е слободно, додека, пак, ефективната контрола на надворешните граници на ЕУ гарантира добра заштита за земјите членки. Меѓутоа, често, оваа контрола е непостојана и случајна. На надворешните граници, каква што е границата меѓу Бугарија и Северна Македонија, се случуваат сериозни пропусти кои ги прават сите земји членки ранливи за шверц на примероци од дивата фауна и флора.

НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАВСТВО

Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозеи видови на дивата фауна и флора е ратификувана во Република Северна Македонија во 1999 година, а стапи на сила на 2 октомври 2000 година. Исто така, Република Северна Македонија како земја кандидат за членство во ЕУ има обврска да направи усогласување на националното законодавство со ЕУ Acquis вклучително и Регулативата за заштита на видовите од дивата фауна и флора преку регулирање на трговијата со нив, за што е неопходно да се направи транспонирање на одредбите во националното законодавство, а потоа и нивно спроведување.

Во Законот за заштита на природата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/16 и 63/16) вклучени се одредби за регулирање на трговијата со диви видови животни и растенија усогласени со барањата од CITES како и Регулативата на ЕУ, кои се предмет на заштита на територијата на Република Северна Македонија. Владата со Одлука го назначи Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) како надлежен државен орган за спроведување на конвенцијата како и издавање дозволи и сертификати за регулирање на меѓународна трговија со загрозеи видови на дивата фауна и флора.

Прометот со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи и животни и нивни делови е пропишан во Законот за заштита на природата и опфаќа промет со живи или мртви примероци, некој нивен дел или дериват, како и производ добиен со преработка на засегнат и заштитен див вид. Истиот се врши само по претходно прибавена дозвола/сертификат за промет која ја издава Министерот за животна средина и просторно планирање.

Процедурите за постапување при промет, како и процедурите за издавање дозвола се регулирани во следните подзаконски акти:

- Уредба за начинот на постапување при промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи, животни и нивни делови од страна на царинските органи, другите надлежни органи и служби на граничните премини и научните и стручните установи, како и овластени депозитари на конфискуваните примероци при недозволен промет (Сл. Весник на РМ бр. 177/11)
- Правилник за формата и содржината на образецот за барањето, дозволата и сертификатот за промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи, животни и нивни делови, како и потребната документација која се приложува кон барањето (Сл. Весник на РМ бр. 134/10).

Исто така донесени се листи на засегнати и заштитени диви видови растенија, габи и животни и нивни делови (Службен весник на РМ бр. 15/2012) кои вклучуваат:

Листа 1 - засегнати и заштитени диви видови растенија, габи и животни и нивни делови усогласена со меѓународен договор ратификуван од Република Македонија а чиј промет се регулира со сертификат за увоз/извоз и/или транзит и/или повторен извоз;

Листа 2 - диви видови растенија габи и животни и нивни делови кои се прогласени за засегнати и /или заштитени на ниво на ЕУ чии промет се регулира со дозвола за промет;

Листа 3 - Диви видови растенија, габи и животни и нивни делови од Македонија чиј промет се регулира со дозвола за промет. На ова листа се вклучени сите видови птици од продолжетоците I и II на CITES, и грабливите и водни птици од продолжетоците на Конвенцијата за миграторни диви видови и Африканско-евроазискиот договор за заштита на водните птици.

За промет со видовите вклучени во додатоците на CITES се издава CITES дозвола или сертификат, додека за засегнатите и заштитени диви видови од национално значење (Листа 3 и вклучени во додатоците на Одлуката за распоредување на стоките на форми на извоз и увоз) се издава Д4 дозвола. Нејзиното издавање оди преку едношалтерскиот систем за увоз, извоз и транзит на стоки (EXIM) кој е воспоставен во 2009 година со кој се поврзува Министерството за животна средина и просторно

планирање, Царинската управа, фирмите и други надлежни институции и агенции и се овозможува електронско поднесување на барањата за дозволи за увоз, извоз и транзит од страна на деловната заедница, како и електронско издавање на дозволите од страна на надлежните институции.

CITES Дозволи

Согласно одредбите од CITES Конвенцијата, МЖСПП издава CITES дозволата/Во согласност со одредбите од CITES Конвенцијата, МЖСПП издава CITES дозвола/сертификат. Податоците кои се содржат во дозволата/сертификатот се напишани на македонски и на англиски јазик, а на задната страна од дозволата за секоја точка која е вклучена во дозволата следува појаснување напишано на македонски јазик.

CITES дозвола/сертификат се издава во 5 примероци:

- Оригинал - патува со пратката до крајната дестинација
- Копија 1 - примерок за архивата на Министерството за животна средина и просторно планирање
- Копија 2 - примерок за барателот на дозволата
- Копија 3 - примерок за Царинската управа
- Копија 4 - примерок за Агенцијата за храна и ветеринарство.

Дозволата/сертификатот се издава врз основа на претходно прибавено мислење од овластени научни институции за издавање научни мислења за меѓународна трговија со загрозени видови на дивата фауна и флора (во согласност со членовите 3, 4 и 5 од CITES) само доколку се работи за извоз на живи примероци.

Со одлука на Владата се назначени 6 научни институции кои се овластени за издавање научно мислење за вршење меѓународна трговија со загрозени видови на дивата фауна и флора и тоа:

- Природно-математички факултет - Институт за биологија
- Факултет за земјоделски науки и храна
- Шумарски факултет
- Факултет за ветеринарна медицина (Ветеринарен институт)
- Природно-научен музеј на Република Северна Македонија
- Хидробиолошки институт – Охрид

Евиденцијата за бројот на издадени CITES дозволи и сертификати и Д4 дозволи ја

води Управата за животна средина - стручен орган во состав на Министерството за животна средина и просторно планирање. Во согласност со член 8 од CITES Конвенцијата, Министерството секоја година доставува годишни извештаи до Секретаријатот на CITES, по однос на бројот и видот на издадените дозволи за увоз, извоз или сертификатите за повторен извоз. Во годишниот извештај се внесуваат податоци за бројот и видот на дозволата или сертификатот, видови кои се вклучени во меѓународната трговија, како и бројот на примероци и земји на увоз или извоз.

Во листите на заштитени и строго заштитени видови кои произлегуваат од Законот за заштита на природата се вклучени 79 видови птици кои се под строга заштита и уште 28 заштитени видови. Дел од нив (30) не се наоѓаат на додатоците на CITES, Бонската конвенција, Договорот за заштита на Африканско-евроазиските водни птици и Меморандумот за соработка за заштита на преселните грабливи птици во Африка и Евроазија.

НАЧИН НА ВРШЕЊЕ ТРГОВИЈА СО ДИВИ ВИДОВИ

Според националното законодавство, дозвола за промет или сертификат за увоз, извоз, транзит, и/или повторен извоз со засегнати и заштитени видови и нивни делови се издава врз основа на поднесено барање за издавање дозвола, односно сертификат во согласност со дефиниран Правилник. Содржината на барањето и придружната документација подлежи на проверка од страна на надлежниот државен орган МЖСПП – Управата за животна средина.

Исклучок од оваа одредба евозможен во согласност со член 31-а од Законот за заштита на природата. Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на заштита на природата може, врз основа на испитување на секој случај поединечно, да направи исклучок доколку примероците:

- Биле стекнати или внесени во државата пред да почнат да важат одредбите од Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозуени видови на дива фауна и флора или друг ратификуван меѓународен договор;
- Се обработени примероци што биле стекнати пред повеќе од 50 години;
- Се примероци од животински видови родени и одгледани во заробеништво или вештачки размножени примероци од растителни видови или делови или деривати од вакви примероци;
- Се потребни поради напредок на науката или за суштински биомедицински намени, во случај кога е докажано дека предметниот вид е единствениот вид што е погоден за тие намени и кога не постојат примероци од видот родени и

одгледувани во заробеништво;

- Се наменети за одгледување или за размножување, со што ќе се зголемат придобивките за зачувување на засегнатиот вид;
- Имаат истражувачки или образовни намени чијашто цел е заштита или зачувувањето на видовите, или
- Потекнуваат од држава и се земени од дивината во согласност со важечкото законодавство во таа држава.

По исклучок, може да се врши промет со примероци од строго заштитени видови растенија вештачки размножени и животни одгледани во заробеништво, од страна на научните институции, зоолошките и ботаничките градини, исклучиво за научно-истражувачки цели.

Барателот кон барањето треба да поднесе документација дека се работи за некомерцијални позајмувања, донации и размени помеѓу регистрирани научници и научни институции, за хербариумски видови и за видови заштитени на друг начин, исушени и изложени во музеј, патувачки зоолошки градини и циркуси и вештачки размножени растенија и животни. Царинскиот службеник, државниот инспектор за природа, официјалниот ветеринарен инспектор од Агенцијата за храна и ветеринарство и фитосанитарниот инспектор од Државниот инспекторат за земјоделство ги спроведуваат царинските формалности и соодветно ветеринарната контрола врз увозот, извозот или реизвозот на единки, кои се предмет на CITES или се од национално значење.

НАДЛЕЖНОСТ НА ЦАРИНСКАТА УПРАВА ПО ОДНОС НА CITES

Меѓународната трговија со загрозуени и заштитени диви видови растенија и животни или нивните делови на граничните премини во Македонија се регулира со презентирање на дозвола/сертификат, како и ветеринарен сертификат на самото место на граничниот премин. Увоз со засегнати и заштитени диви видови се врши на граничните премини Табановце (Куманово), Богородица (Гевгелија), Кафасан (Струга), Деве Баир (Крива Паланка), долно Блаце (Скопје) и Аеродром Скопје (Скопје). Извоз и повторниот извоз се вршат на сите царински испостави за извоз.

Царинските службеници се должни да утврдат дали трговијата со загрозуени и заштитени диви видови се врши во согласност со издадената CITES дозвола за увоз или извоз или сертификат за повторен извоз.

Доколку се утврди дека трговијата со диви видови се врши без потребната CITES дозвола и спротивно на Законот за заштита на природата, или податоците содржани во неа не се точни, надлежниот царински службеник е должен да ја запленети пратката со сомнителните примероци на диви видови и ги информира Управата за животна средина и Државниот инспекторат за животна средина, кој издава решение за враќање, остапување или уништување на стоката на трошок на увозникот и/или извозникот и/или лицето кое врши транзит на стоката.

Државните инспектори за природа вршат проверка на таксономската припадност на единките (род/вид/подвид), како и на бројот на примероците кои се вклучени во меѓународниот промет и ги споредуваат со податоците наведени во дозволата/сертификатот за меѓународен промет. Официјалниот ветеринар на граничен премин и фитосанитарните инспектори вршат проверка на здравствената состојба на примероците на дивите видови растенија, габи и животни и нивни делови вклучени во меѓународен промет и ги проверуваат ветеринарните и фитосанитарните сертификати. Во одредени случаи кога постои потреба од идентификација на таксономската припадност на единките вклучени во меѓународниот промет, може да се ангажираат експерти од претходно наведените овластени научни институции за давање мислење за регулирање на прометот.

Кога единки, предмет на Регулативата на ЕУ, се увезуваат на територијата на ЕУ од трети земји, задолжително треба да бидат придружувани со дозвола за извоз, сертификат за реизвоз издаден од соодветната страна на извоз или повторен извоз. Слично на тоа, таквите документи, исто така, се потребни при извоз или реизвоз на единки од територијата на ЕУ. Во овој случај, дозволата или сертификатот ги издава земјата членка од чија територија треба да се извезе животното. Кога во ЕУ се увезуваат единки од Анекс А и В, неопходно е да се има дозвола за увоз издадена од земјата на чија територија ќе бидат увезени животните. За единките од Анексите С и D, не е потребна таква дозвола за увоз. Во овој случај се бара известување за увоз, кое се пополнува на границата од самиот увозник. Кога се пренесуваат животни од Анекс А меѓу држави на територијата на ЕУ - во зависност од случајот - е потребен сертификат за исклучок од забраните за трговска дејност или движење во рамките на Заедницата.

НАЈЧЕСТИ МЕХАНИЗМИ ЗА НЕЗАКОНСКА ТРГОВИЈА НА ДИВИ ПТИЦИ

Трговија без документи. Методи и средства за прикривање и транспортирање

При овој вид трговија најчесто се користат обични кафези или кафези скриени во широки торби, ранци, куфери или други видови контејнери за багаж.

Често се користат и кутии со дупки, картонски кутии со дупки, вреќи со дупки, платнени торби, мрежи и други приспособени контејнери, кои се пренесуваат самостојно или се скриени во друг багаж.

Треба да се обрне особено внимание на празни кутии или амбалажа од храна, кои се со дупки или направени резови. Такви отвори обично се прават, кога внатре има скриено животно за да може тоа да дише.

Се користат и стандардни пластични контејнери за транспорт, кутии, чанти и контејнери за превоз на животни. Таквите транспортни контејнери треба да се проверат многу внимателно за присуство на заштитени видови.

Во некои случаи птиците се претходно под седативи и скриени во багажот, за да не го издаваат своето присуство со сомнителни звуци и пиштење.

Најчесто садот, во кој се скриени птици, се става во багажниот простор или во резервната гума на превозното средство (патнички автобус, автомобил, воз или авион).

Јајцата од диви птици се транспортираат со контејнери или кутии со кои се заштитени од кршење.

Помалите и ситни видови птици, како и јајца, исто така, можат да се транспортираат со соодветни засолништа под широка облека.

Кога јајцата се транспортираат за инкубација (испилување), се користат термочанти или термоконтјнери.

Јајца на ретки видови со приближна големина колку кокошкини јајца (на пр., на големи соколи, египетски мршојадец и други птици грабливки) може да бидат спакувани во кутии за јајца (дури поставени сосема отворено) меѓу слични насликани шарени велигденски јајца во деновите околу Велигден.

ВРШЕЊЕ ТРГОВИЈА СО ФАЛСИФИКУВАНИ ДОКУМЕНТИ И ПРЕПРАВАЊЕ НА ИНДИВИДУАЛНО ОБЕЛЕЖУВАЊЕ ПТИЦИ

Трговија со фалсификувани документи

Најважно во овој случај е тоа што птиците не се скриени. За нивното пренесување се користат различни видови преправени документи, кои имаат сличност со оригинални документи/сертификати според CITES.

Во земјите од ЕУ се користат унифицирани дозволи, односно оригиналните документи се на специјална хартија, без механички примеси, со големина А4, со карактеристичен цртеж на позадината, отпечатен во сиво од предната страна, така што може лесно да се открие секаков фалсификат преку механички или хемиски средства. Фалсификуван документ најчесто се разликува по видот на хартијата, често е напишан на обична хартија за машина. Република Северна Македонија сè уште нема воведено таков унифициран документ на CITES сертификатот.

Во многу случаи во документот кој е фалсификат има непополнети полиња кои се задолжителни за пополнување.

Возможно е да биде искористен оригинален документ, во кој има избришани и/или преправани податоци. Најчесто се преправаат бројот на примероците, името на видот, индивидуалното обележување на податоците и датумите на издавање и важноста на документот.

Фалсификување на прстени за обележување

Прстенувањето на птиците за научни и одгледувачки цели во Северна Македонија сè уште не е регулирано. За научни цели вообичаено се поставуваат алуминиумски прстени кои најчесто се од „отворен“ тип (се затвораат со клешта околу ногата на птицата при прстенувањето, со механизам за закопчување или без него). Во авикултурата (одгледување птици) се користат затворени прстени, кои се навлекуваат на подиската на птицата преку стапалото (прстите) додека таа е сосема млада, и подоцна не можат да се отстранат без да бидат оштетени, или без да се повреди птицата.

Сите видови птици кои се предмет на регулиран пренос и трговија, треба да бидат задолжително означени за индивидуално препознавање.

Птиците одгледани во заробеништво се обележуваат со помош на уникатно нумериран затворен прстен. Материјалот од кој е неопходно да биде направен прстенот не е

нормативно определен.

Птиците кое се законски заловени во природа и птиците кои се увезени од други земји без означување се означуваат со радиофреквентен микрочип кој најчесто се става во градната област на птицата. При проверка на животното, микрочипот го чита граничниот ветеринар со стандарден читач.

Кога птиците кои се законски фатени во природата или увезени од други земји не можат да бидат означени со микрочип и немаат ознаки поради физички карактеристики во однесувањето, тогаш се поставува отворен прстен (тип прстен, кој се затегнува со помош на клешти). Тој е изработен од материјал со цврстина најмалку еднаква на онаа на алуминиумот. Ако прстенот е со дијаметар помал од 6 мм, задолжително треба да е метален.

Задолжително во придружните документи на птицата се означени начинот на обележување и бројот на ознаката.

Означување кое е направено во други земји најчесто одговара на горните услови, но можно е да има и некои разлики во зависност од барањата на локалното законодавство.

Вообичаено, како во македонските така и во странските официјални документи се назначува дали прстенот на птицата е отворен или затворен.

Најчестите случаи на обиди за фалсификување на обележувањето се следните:

- **Сечење и симнување на стандарден затворен прстен од законски поседувана птица**, по што прстенот се поставува и залепува со лепак на ногата на незаконски поседуваната дива птица од истиот вид. Овој метод најчесто се користи кога законски поседуваната птица умрела и се прави обид за да се озакони дивата птица уловена од природата, така што се искористува официјалниот документ на умрената птица.
- **Поставување отворен метален прстен на незаконски уловени дивы птици**. Овој метод најчесто се користи кога незаконски уловена дива птица се пренесува со оригинален документ на законски поседувана птица од истиот вид и се прави обид за имитација на оригиналниот прстен. Важно е да се знае дека ако во официјалниот сертификат на птицата е обележано дека таа е родена во заробеништво, во никој случај прстенот не може да биде од отворен тип.

Една од најбитните работи за утврдување на вистинитоста на документите е тие да бидат правилно прочитани од службените лица. При читањето на документот треба да се следи дали податоците од различните табели се во корелација и си одговараат, на пример, број на примероци, датуми, видови сопственост итн. Исто така, треба да се внимава дали податоците од документот на птицата одговараат на податоците од прстенот за обележување или микрочип. Се разбира, многу важно е и правилното определување на видот на птицата и дали одговара на впишаниот вид во документот. (Некои видови соколи, на пример, речиси не се разликуваат еден од друг кога се

млади).

При најмал сомнеж во врска со околностите за птица која се пренесува и придружните документи секогаш треба да се бара помош од експертите на МЖСПП.

ЕФЕКТИВНИ НАЧИНИ НА ДЕЈСТВУВАЊЕ

Начинот на координација меѓу органите што вршат гранична контрола за спречување на нелегалната трговија со диви животни е пропишан во „Уредба за начинот на постапување при промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи, животни и нивни делови од страна на царинските органи, другите надлежни органи и служби на граничните премини и научните и стручните установи, како и овластени депозитари на конфискуваните примероци при недозволен промет“ (Службен весник на Република Македонија“ бр. 177/2011).

Граничниот ветеринар има клучна улога при извршувањето на граничните контроли на животните, нивните делови, деривати и производи. Тој/таа ги остварува своите овластувања пред царинската контрола на стоката.

Царинските органи извршуваат проверка на потребните документи за внесување, трговија, транзит и извоз според меѓународното и македонското законодавство, како и физичка проверка на пратките со примероци од заштитени видови.

Често среќаван случај се обидите за пренесување птица со валиден сертификат кој не е издаден на името на преносителот, туку на друго име. При настанување на таква ситуација неопходно е од преносителот да се побара документ со кој тој го потврдува правото на сопственик: договор за купопродажба, декларација за подарок или издадено полномошно од сопственикот на сертификатот.

При утврдување на прекршок или сомневање за таков, царинските органи ги задржуваат примероците, превозното средство, и веднаш ги известуваат граничниот ветеринарен лекар и лицата за контакт од системот на МЖСПП за тоа.

Граничниот ветеринарен лекар утврдува дали податоците одговараат на податоците кои фигурираат во придружните документи. Доколку е неопходно тој може да воспостави контакт со овластени лица од земјата која ги издала документите.

Ако не може да се направи идентификацијата на видот диво животно, царинските органи можат да ангажираат експерти од овластени научни институции за мислење. При задржување живи примероци, царинските органи и граничниот ветеринар обезбедуваат просторија за привремено сместување на животните.

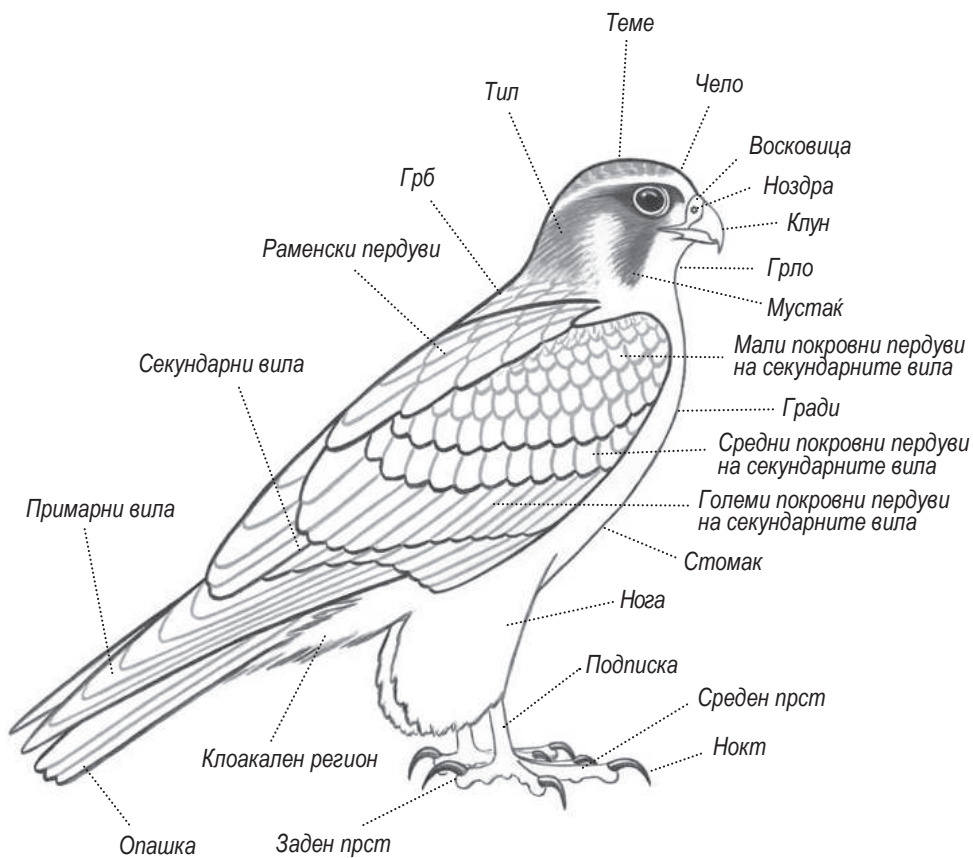
Живите примероци за кои се докаже дека се предмет на незаконско пренесување и за

кои ќе се донесе решение за конфискување се испраќаат за сместување во соодветен прифатен центар. За жал, ваков центар сè уште не постои во Република Северна Македонија. Поради тоа, надлежните органи се должни да ги обезбедат најдобрите можни услови во кои ќе се запази потребниот режим на исхрана и одгледување со цел да се обезбеди или да се подобри нивната состојба.

СТАТУС НА ЗАШТИТА НА ДИВИТЕ ВИДОВИ ПТИЦИ

Голем дел од видовите птици кои оваа брошура ги опишува се класифицирани како строго заштитени или заштитени видови според Законот за заштита на природата, како и дивеч под трајна заштита според Законот за ловството. Некои видови птици не се строго заштитени или заштитени видови според Законот за заштита на природата, но според Законот за ловството (член 19), за видовите птици кои не се дивеч е забрането ловење, чување, купопродажба, уништување, собирање на гнезда, присвојување и уништување на младенчиња и јајца. Многу видови птици се одредени како „корисни видови“ (Решение за определување на видовите птици кои се корисни, Службен весник на РМ 145/2009).

ДЕЛОВИ НА ТЕЛОТО НА ПТИЦИТЕ

СИМБОЛИ, ТЕРМИНИ И КРАТЕНКИ

♂ - мажјак

♀ - женка

ad. (adultus) – возрасна птица

juv. (juveniles) – млада птица

ЕС – Европска комисија

CITES – Конвенција за меѓународна трговија со загрозени видови од дивата фауна и флора

МЖСПП – Министерство за животна средина и просторно планирање

БДЗП – Бугарско здружение за заштита на птиците

ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ВИДОТ НА ПТИЦАТА

ГРАБЛИВИ ПТИЦИ

Белоглав мршојадец / Griffon Vulture

(*Gyps fulvus*)

Опис:

Должина на телото 95 - 110 см. Распон на крилјата од 230 до 265 см.

Една од најголемите птици грабливки, поголема од сите видови орли. Земјено-кафеав, со „гол“ бел врат и со „јака“ од бели фини (кај возрасните) или кафени и остри (кај младите) пердуви. Крилјата се широки, опашката е кратка и заоблена. Примарните и секундарните вила и опашката се црни. Кај возрасните клунот е окер-жолт, а ирисот е жолтеникав, кај младите тие се соодветно црно-кафени и темнокафеави.

Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

црн мршојадец, златен орел

Црн мршојадец / Black Vulture

(*Aegypius monachus*)

Опис:

Должина на телото 100 – 115 см. Распон на крилјата 250 – 285 см.

Многу голем, поголем од белоглавиот мршојадец. Перјето е црно-кафеаво, опашката е кратка. Главата е голема, вратот не е така јасно видлив. Кај возрасните финото перје одозгора на главата е светло, а кај младите темнокафено до црно. „Јаката“ околу вратот е од груби пердуви. Нозете се сиви до светлосиво-кафеави. Ирисот е кафеав. Исчезнат како гнездечки вид во Македонија.

Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови

белоглав мршојадец,
белоопашест орел
(млад), златен орел

Златен орел / Golden Eagle

(*Aquila chrysaetos*)

Опис:

Должина на телото 80 – 93 см. Распон на крилјата 190 – 225 см.

Еден од најголемите орли во Македонија. Возрасните единки се со темнокафено перје со светложолтеникав-кафен врат и горна страна на главата. Младите единки се со големи бели дамки од долната страна на крилјата. Кај возрасните опашката е сивопепелава, а на крајот црно-кафена со неколку нејасни појаси, додека кај младите единки таа е бела со широк црн раб. Клунот е црн, а восковицата и нозете се жолти. Ирисот е златно-кафеав до црвено-кафеав. Најлесно се разликува од сличниот царски орел по многу долгиот (околу 4 см) заден нокт.

Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

царски орел,
белоопашест
орел

Белоопашест орел / White-Tailed Eagle

(*Haliaeetus albicilla*)

Опис:

Должина на телото 76 – 92 см. Распон на крилјата 190 – 240 см.

Една од најголемите дневни птици грабливки. Со широки и долги крилја, кратка опашка и долг врат. Карактеристичен е масивниот клун, црн кај младите единки, жолтеникав кај возрасните. Возрасните се со кафено перје, посветла (жолтеникава) глава и бела опашка. Младите се темнокафеави, со темна опашка.

Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог I

Слични видови:

златен орел, царски орел

Царски орел / Eastern Imperial Eagle

(*Aquila heliaca*)

Опис:

Должина на телото 70 – 83 см. Распон на крилјата 175 – 215 см.

Крупен орел, малку поситен од златниот орел. Возрасните единки се кафено-црни со карактеристичен контраст помеѓу темното тело и светлата, речиси сламено-жолта глава. Некои (но не сите) единки имат светли дамки на рамената („еполети“). Младите единки вообичаено се жолтокафеави, со надолжни темни дамки одозгора и од долу, со потемни примарни и секундарни вили. Кај возрасните единки пердувите на опашката се сиво-кафени, често речиси белузлави, врвот на опашката е со широк црно-кафен раб. Клунот е црн на врвот и сиво-синкав во основата. Восковицата и прстите се жолти. Ирисот е од жолт до кафен. Најлесно се разликува со сличниот златен орел по послабиот и пократок заден нокт.

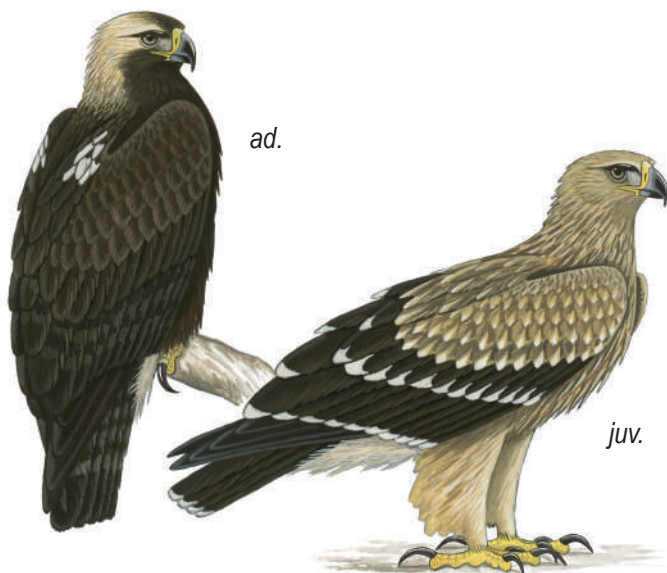
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог I

Слични видови:

златен орел,
степски орел,
мал орел кликач

Египетски мршојадец (Кања) / Egyptian Vulture

(*Neophron percnopterus*)

Опис:

Должина на телото 55 – 65 см. Распон на крилјата 155 – 170 см.

Поголем од глувчар, со карактеристичен издолжен и тенок клун, испакнати пердуви на темето и опашка во облик на клин. Возрасните единки се бели, со црни примарни и секундарни вили, со жолто-портокалово лице. Младите се целосно темнокафеави. Голите делови на нозете се сино-црвеникави. Ирисот е темнокафеав до портокалово-кафеав.

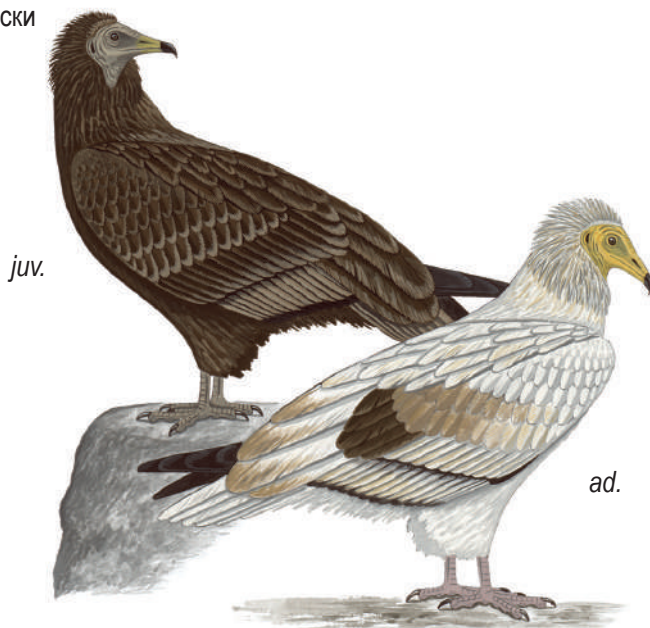
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

мал орел, планински орел

Мал орел кликач / Lesser Spotted Eagle

(*Aquila pomarina*; syn. *Clanga pomarina*)

Опис:

Должина на телото 55 – 65 см. Распон на крилјата 143 – 168 см.

Средно голем вид. Во целина е почвено-кафен, со црни вила и опашка и посветло кафено тело и клоакален регион. Одоздола на крилата во основата на првите пердуви на врвот има два кратки светли раба, кои го разликуваат од сличниот голем орел кликач. Младите единки имаат два до три светли раба одозгора на крилјата, светла дамка на тилот и сиво-син до сивокафен ирис (ирисот кај возрасните е жолтеникав).

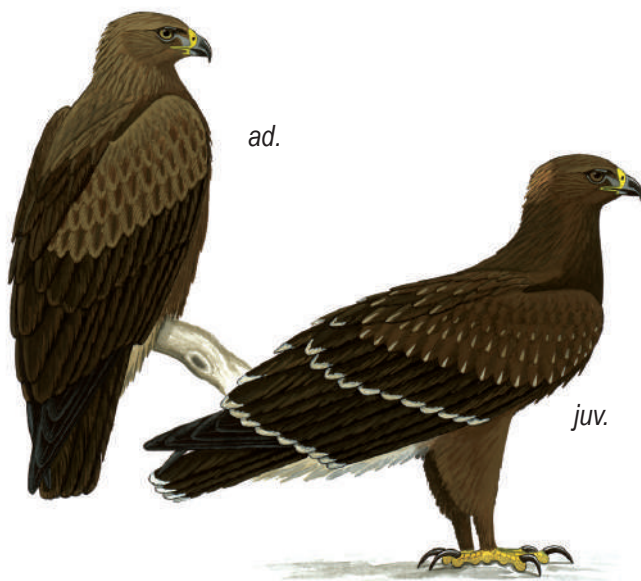
Статус на заштита:

Не е заштитен во македонското законодавство. Треба да биде строго заштитен вид.

CITES: Прилог II

Слични видови:

голем орел кликач, степски орел (не се опишани во прирачникот), царски орел

Планински орел / Bonelli's Eagle

(*Hieraetus fasciatus*; syn. *Aquila fasciata*)

Опис:

Должина на телото 55 – 65 см. Распон на крилјата 145 – 165 см.

Средно голем вид. Пердувите одозгора се кафени, одоздола се светли со ретки надолжни дамки по градите и stomакот, одоздола на крилјата надолжно минува широк црн раб. Кај возрасните единки и опашката е со широк црн раб. Младите единки одоздола се црвеникаво-кафени, без раб на опашката. Клунот е сив, и речиси црн кон врвот. Восковицата е жолта, а прстите светложолти. Кај возрасните ирисот е силножолт или портокалов, а кај младите е светлокафен.

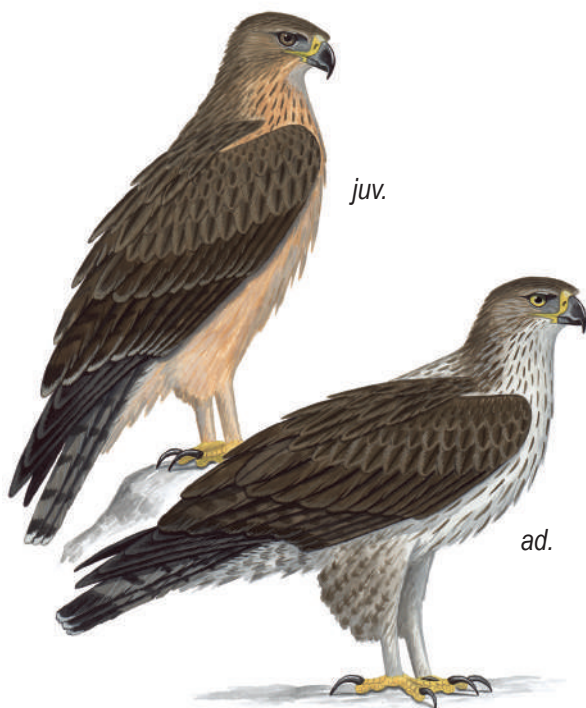
Статус на заштита:

Не е заштитен во македонското законодавство. Треба да биде строго заштитен вид.

CITES: Прилог II

Слични видови:

мал орел, орел змијар

Мал орел / Booted Eagle

(*Hieraaetus pennatus*; syn. *Aquila pennata*)

Опис:

Должина на телото 42 – 51 см. Распон на крилјата 110 – 135 см.

Среден по големина како глупчар. Има светла и темна фаза на пердувите. При светлата телото одозгора е кафено, а одоздола е бело со ситни дамки, крилјата се со темни вили. При темната фаза птиците се целосно кафени. Карактеристично и кај двете фази е присуството на мала бела дамка до „рамената“ (на страната на вратот). Клунот е темносив и речиси црн кон врвот. Восковицата и прстите се жолти. Ирисот кај возрасните единки е жолт до жолто-кафен, а кај младите единки е кафеав до синкав.

Статус на заштита:

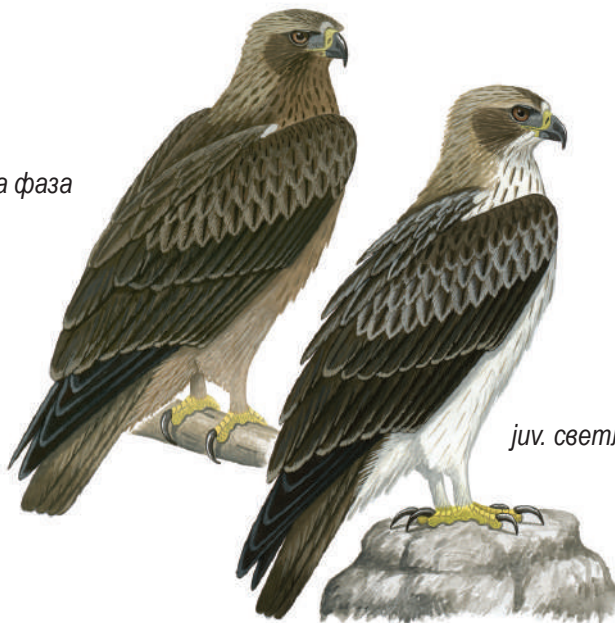
Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

планински орел, црна
луња, глупчар

ad. темна фаза

juv. светла фаза

Орел змијар / Short-toed (Snake) Eagle

(*Circaetus gallicus*)

Опис:

Должина на телото 62 – 69 см. Распон на крилјата 162 – 178 см.

Средно голем орел со видно голема глава, кафен одозгора. Крилјата и телото одоздола се целосно светли (до речиси бели) со потемни ситни дамки. Главата и грбот се кафени и се во контраст со светлото тело. Кај некои млади птици одоздола нема дамки и грбот исто така е посветол, поради што изгледа целосно бел. Нозете кај возрасните единки се со светла сина нијанса или белузлави, а кај младите единки се розикави. Клунот во неговата основа е сиво-кафен, а на врвот темнокафен. Восковицата кај возрасните е синкавобела, а кај младите единки светлосива. Ирисот е силножолт или портокалов.

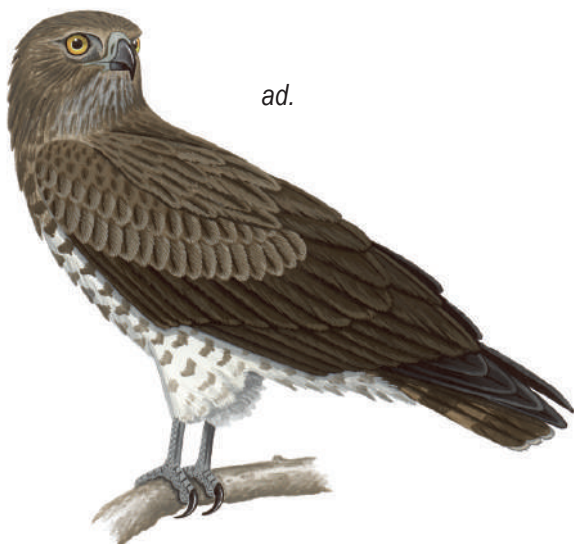
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

мал орел, планински орел

ad.

Црна луња / Black Kite

(*Milvus migrans*)

Опис:

Должина на телото 48 – 58 см. Распон на крилјата 130 – 155 см.

Средно голема темнокафена птица. Најкарактеристичен белег е опашката, која во собрана положба има благ вдлабнат крај. Главата е бледо-сива. Нозете и восковицата се жолти, а клунот е црн. Ирисот е бледо-кафеникав до светложолт.

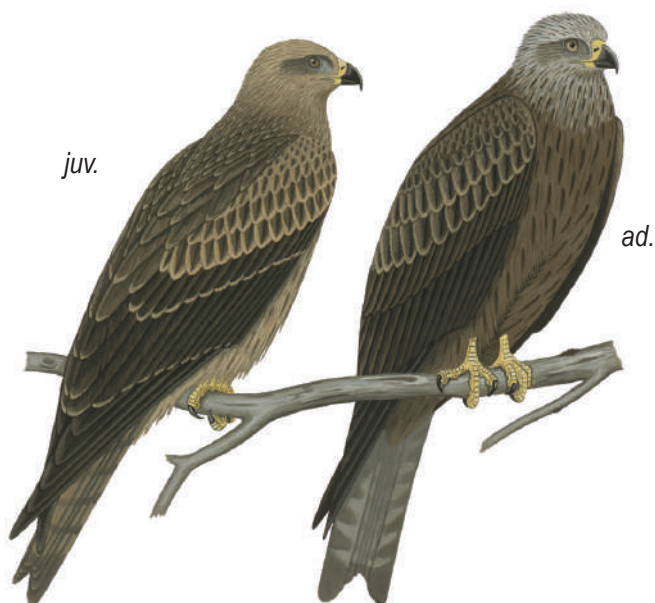
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

црвена луња, мал орел, глупчар

Глувчар / Common Buzzard

(*Buteo buteo*)

Опис:

Должина на телото 46 – 58 см. Распон на крилјата 110 – 132 см.

Средно голема граблива птица со многу различни пердуви – од речиси бели до речиси црни единки, но најчесто е кафен во целина, посветол и пошарен одоздола, со карактеристична светла „полумесечина“ на градите. Опашката е кафена до 'рѓесто-кафена со неколку (4–6) тесни темни попречни рабови и еден широк темен раб на врвот. Восковицата и нозете се жолти. Клунот е розово-сив со темен врв. Ирисот е сиво-кафен со различни нијанси.

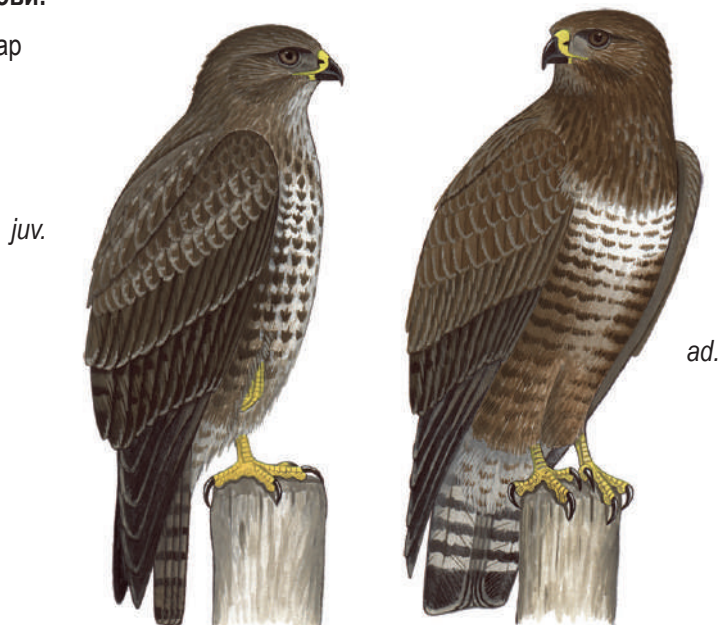
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

лисест глувчар

Лисест глувчар / Long-legged Buzzard

(*Buteo rufinus*)

Опис:

Должина на телото 50 – 61 см. Распон на крилјата 130 – 150 см.

Покрупен од глувчар. Перјето е посветло и со повеќе црвеникави тонови. Варира од светлопортокалово до темнокафено, најчесто се среќаваат птици со црвеникава боја. Карактеристично за овој вид се светлата опашка и темниот stomак и „гаќи“. Некои возрасни птици се со многу светла, речиси бела глава. Клунот е црн, восковицата и нозете се жолти. Ирисот е жолто-кафен. Младите единки се потемни, со темна опашка.

Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

глувчар

Јастреб кокошкар / Goshawk

(*Accipiter gentilis*)

Опис:

Должина на телото ♀ 58 – 64 см , ♂ 49 – 56 см; Распон на крилјата ♀ 108 – 127 см, ♂ 93 – 105 см.

Среден по големина, како глувчар, но со широки крилја и долга опашка. Возрасните единки се сиви одозгора и светли одоздола со попречни линии по градите и стомакот. Младите се кафеави одозгора, додека одоздола имаат карактеристични надолжни дамки. Пердувите на опашката се со темносива боја и со 3–4 попречни кафеаво-црни линии. Клунот е црн, а во основата сивкав. Нозете се жолти со дебела писка. Кај возрасните женки ирисот е портокалов, кај мажјаците е од портокалов до црвен, а кај младите темнокафен до црн. Восковицата е зеленикавожолта. Може да се смеси со јастребот врапчар, но се разликува по големината, јасно изразената бела веѓа над окото и подебелите нозе.

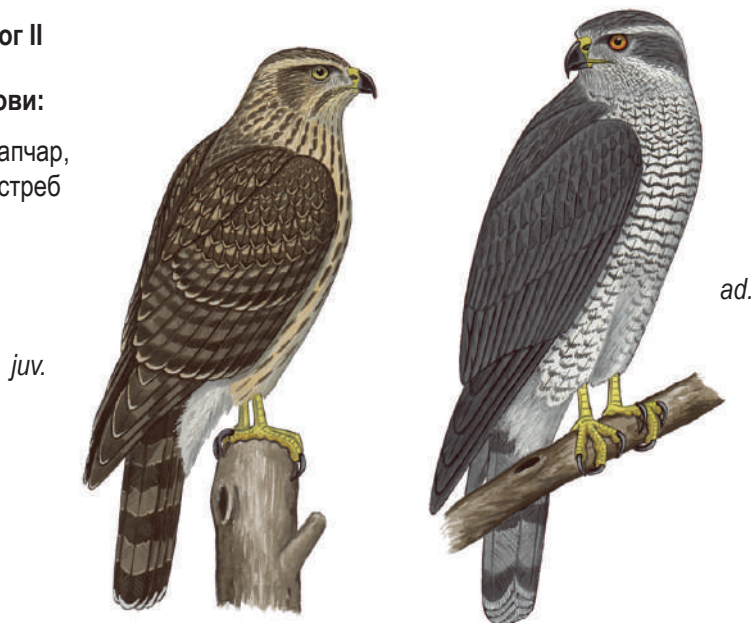
Статус на заштита:

Не е заштитен во македонското законодавство. Треба да биде заштитен вид.

CITES: Прилог II

Слични видови:

јастреб врапчар,
краткопрст јастреб

Јастреб врапчар / Sparrowhawk

(*Accipiter nisus*)

Опис:

Должина на телото ♀ 35 – 41 см; ♂ 29 – 34 см. Распон на крилјата ♀ 67 – 80 см; ♂ 58 – 65 см.

Ситен вид. Типичен јастреб, со долга опашка и широки крилја. Воздрасните одозгора се сиви, а одоздола светли со фини попречни рабови по долната страна, појасно изразени кај женските единки. Во време на сезоната на парење мажјаците имаат пердуви со боја на 'рѓа на градите и бели дамки по рамењата. Младите единки се со кафен грб и погуби попречни црти по долната страна (младите краткопрсти јастреби се со надолжни линии). Восковицата и нозете се светложолти. Нозете се со тенки долги писки. Клунот е темносив со црн врв. Ирисот кај сите возрасти е светол (од темножолт до портокалов кај возрасните единки, сив кај младите единки).

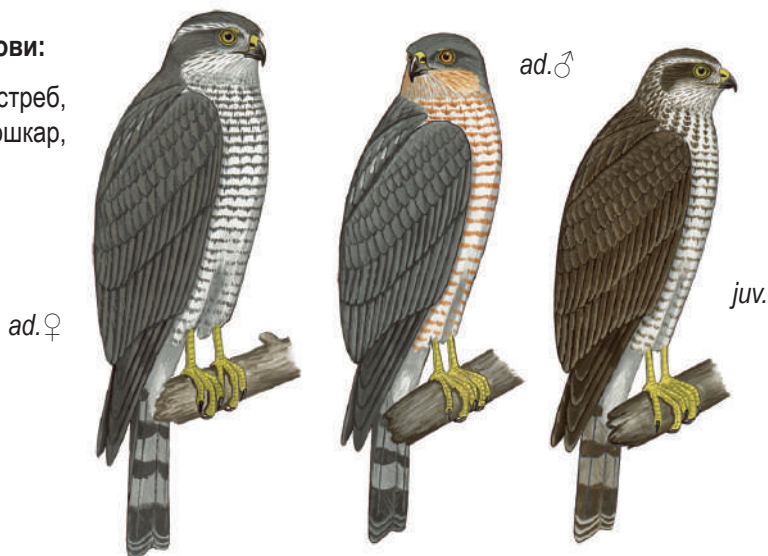
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

краткопрст јастреб,
јастреб кокошкар,
ветрушка

Краткопрст јастреб / Levant Sparrowhawk

(*Accipiter brevipes*)

Опис:

Должина на телото 30 – 37 см. Распон на крилјата 63 – 76 см.

Сличен на јастребот врапчар, но за разлика од него има црни завршетоци на крилјата, кои го прават полесен за препознавање. Кај возрасните женки горната страна од телото е сиво-кафена, а кај мажјаците сино-сива. Возрасните единки се кафено набраздени на телото одоздола, младите единки се со дамки во вид на капки надолжно по телото. Клунот е сиво-црн, посветол во основата. Нозете и восковицата се жолти. Кај возрасните ирисот е црвено-кафен (жолт кај јастребот врапчар), а кај младите единки е сив до сиво-кафен. Младите и женските птици имат надолжна темна линија на подбрадокот.

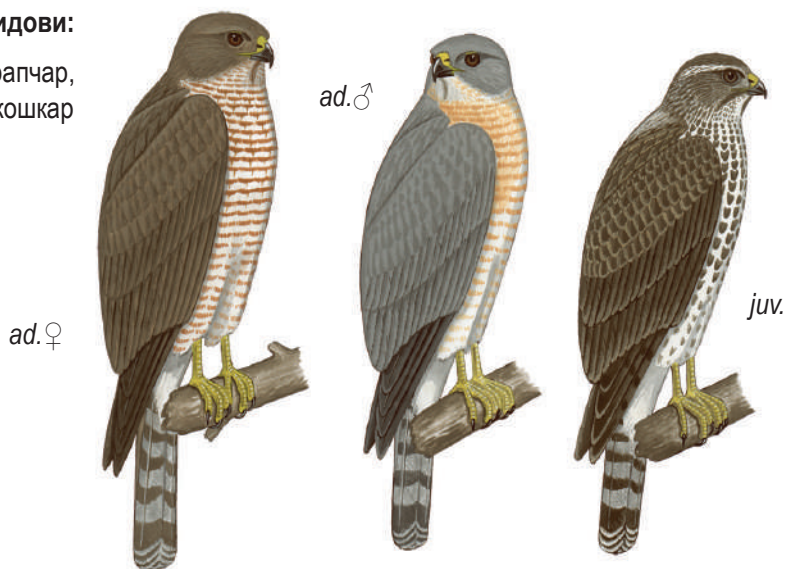
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог I

Слични видови:

јастреб врапчар,
јастреб кокошкар

Обична ветрушка / Common Kestrel

(*Falco tinnunculus*)

Опис:

Должина на телото 31 – 37 см. Распон на крилјата 67 – 78 см.

Мал вид, најраспространетиот сокол во Северна Македонија. Опашката е долга, крилјата се остри со темни рабови, грбот е црвено-кафен со темни дамки. Кај мажјаците опашката е целосно сива со црн раб на крајот, а кај женските и младите единки е со темни рабови. И двата пола се светли одоздола со потемни нијанси. Ноктите се црни. Клуноот е темносиво-син, кон врвот речиси црн. Восковицата и нозете се жолти. Ирисот е темнокафен.

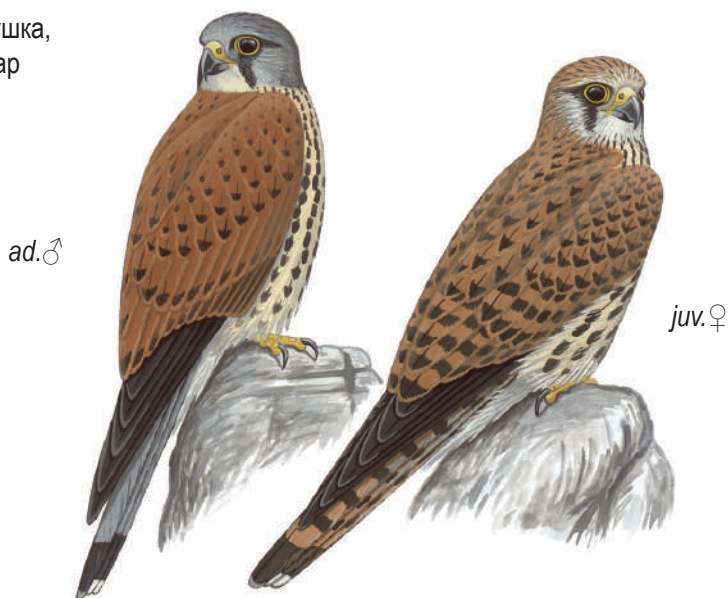
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

степска ветрушка,
јастреб врапчар

Степска ветрушка / Lesser Kestrel

(*Falco naumanni*)

Опис:

Должина на телото 27 – 33 см. Распон на крилјата 63 – 72 см.

Мал вид сокол, распространет во некои од рамничарските подрачја во Северна Македонија. Сличен со обичната ветрушка, женките скоро и да не може да се разликуваат. Возрасните мажјаци немаат црни дамки од горната страна и имаат сино-сиво огледало меѓу кафеавите пердуви на предниот дел на крилото и црните вила. Најсигурен индикатор се светлите нокти (кај обичната ветрушка се црни).

Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

обична ветрушка,
јастреб врапчар

Сина ветрушка / Red-Footed Falcon

(*Falco vespertinus*)

Опис:

Должина на телото 28 – 34 см. Распон на крилјата 65 – 76 см.

Мал сокол. Женките имаат боја на светла 'рѓа на градите, stomакот, големите и средни покривни пердуви на секундарните вила и шарена долна страна на крилјата и опашката. Мажјаците се со целосно темно-сиви пердуви и темноцрвени „гаќи“ во делот под опашката. Младите одоздола се целосно со дамки. Опашката е со црни напречни линии. Клунот е сив, а кон врвот е темнокафен до црн. Восковицата, стапалото и прстите се портокалово-црвени. Ирисот е темнокафен.

Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

сокол ластовичар,
ветрушки

Сокол ластовичар / Eurasian Hobby

(*Falco subbuteo*)

Опис:

Должина на телото 29 – 35 см. Распон на крилјата 70 – 84 см.

Мал вид на сокол. Крилјата се долги и заострени. Возрасните се со црвени „гаќи“ и во делот под опашката, кои се во контраст со светлиот stomак на кој има надолжни дамки, и темносивиот грб. Главата е со темна „качулка“ и широки црни мустаќи. Младите единки се без црвено одоздола и имаат светли краеве на перјата по грбот. Восковицата, кожата околу очите и нозете се силножолти, а ирисот е црно-кафен. Кај младите пердувите на крајот од опашката се со светол раб. Восковицата и кожата околу очите се сиви. Нозете се светложолти, а ирисот е темнокостенилв.

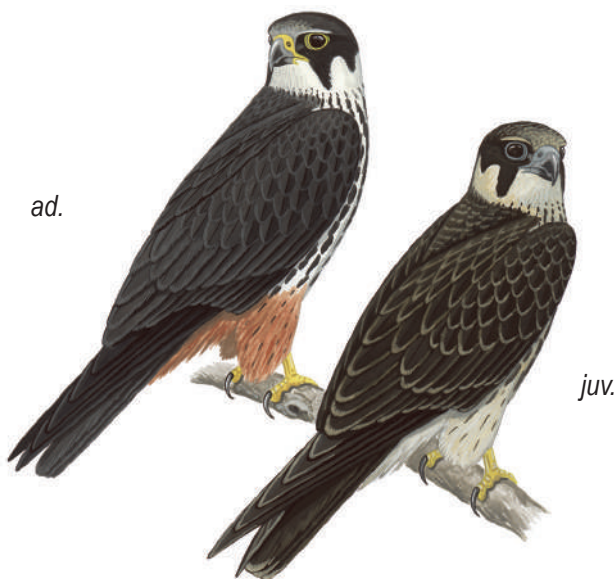
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

медитерански
сокол, сина
ветрушка

Медитерански сокол / Eleonora's Falcon

(*Falco eleonoraе*)

Опис:

Должина на телото 36 – 42 см. Распон на крилјата 87 – 104 см.

Малку поголем од гулаб, елегантен сокол, со долги опашка и крилја. Се сретнува во две обојувања – светла и темна варијанта (фаза). Во темната варијанта е целосно црно-кафен со посветли основи на вилата. Птиците од светлата варијанта наликуваат на сокол ластовичар – темносиви одозгора и со боја на 'рѓа со надолжни дамки одоздола, но се со по еден „мустаќ“ и со темни покривни пердуви на секундарните вила. Кај соколот ластовичар крилото одоздола е без контраст меѓу покривните пердуви и вилата, додека кај медитеранскиот сокол покривните пердуви се темни и во контраст со светлите вила. Клунот и восковицата кај младите се светлосини. Кај возрасните восковицата е жолта. Ирисот е темнокафен до црн.

Статус на заштита:

Не е заштитен вид според македонското законодавство.

CITES: Прилог II

Слични видови:

сокол ластовичар

Сив сокол / Peregrine Falcon

(*Falco peregrinus*)

Опис:

Должина на телото ♀46 – 51 см; ♂38 – 45 см. Распон на крилјата ♀104 – 113 см; ♂89 – 100см.

Крупен сокол со големо, масивно тело и широки заострени крилја. Одозгора е сив со карактеристичен посветол крст, а одоздола е светол (бел и попречно шарен кај возрасните, жолтеникав и со надолжно поставени дамки кај младите). Главата е црна со карактеристични широки единечни „мустаќи“. Младите се кафеникави одозгора со сино-сивкава восковица и жолто-зеленикави до сиво-сини нозе. Кај возрасните восковицата и нозете се жолти.

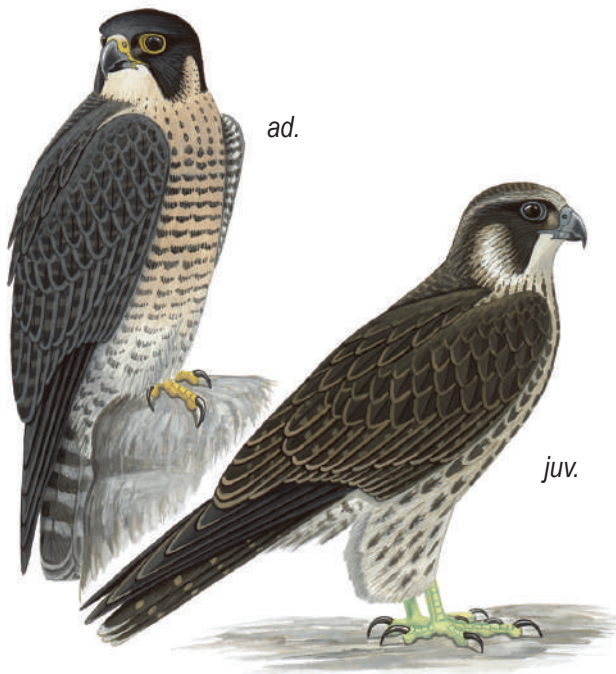
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог I

Слични видови:

степски сокол,
сокол ластовичар,
медитерански сокол,
соколи хибриди

Степски сокол / Saker Falcon

(*Falco cherrug*)

Опис:

Должина на телото 47 – 55 см. Распон на крилјата 105 – 129 см.

Најкрупниот сокол во Македонија. Горниот дел на телото и крилјата се кафени, градите и стомакот се светли со темни дамки, „гаките“ се темни. Покривните пердуви на секундарните вила се темни и се во контраст со посветлите вила. Главата е светла со јасно изразена посветла веѓа и тенок темен „мустаќ“. Младите се со потемни пердуви и дамки одоздола. Опашката е сиво-кафена со бледи до светлоцрвеникави овални дамки по страничните пердуви. Во состојба на мирување врвовите на крилјата не поминуваат зад врвот на опашката. Клунот е сино-сив со темнокафен до црн врв. Кај возрасните единки восковицата и нозете се жолти, а кај младите се сино-сиви.

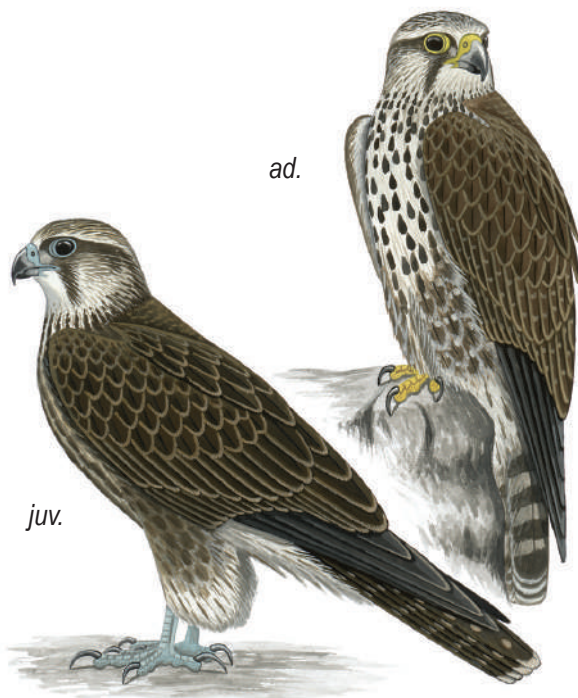
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата.

CITES: Прилог II

Слични видови:

планински сокол, сив сокол, хибридни соколи

Планински сокол / Lanner Falcon

(*Falco biarmicus*)

Опис:

Должина на телото 43 – 50 см. Распон на крилјата 95 – 105 см.

Помал и малку поиздолжен од степскиот сокол, на кој многу личи. Одозгора е сиво-кафен, телото и крилјата одоздола се светли со пофине дамки од тие на степскиот сокол. Нозете и восковицата кај возрасните се жолтеникави, а кај младите се сивосини. Основните карактеристики по кои се разликува од степскиот сокол се темните дамки на „гаките“ кои се помалку, јасно одделени (неслеани) дамки, темна со боја на 'рѓа и крилја кои стигнуваат зад опашката на птицата кога е во нормална стоечка положба.

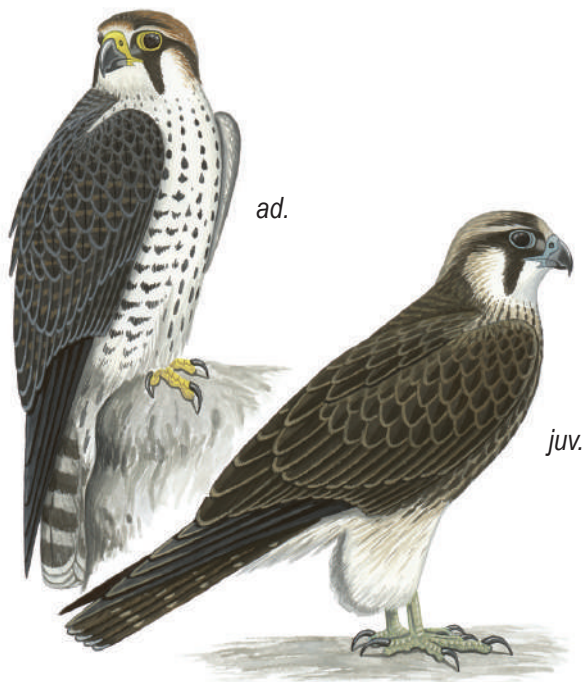
Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

степски сокол, хибридни соколи, ветрушка

УТКИ

Голем був / Eagle Owl

(*Bubo bubo*)

Опис:

Должина на телото 59 – 73 см. Распон на крилјата 138 – 170 см.

Најкрупен був кај нас со голема глава и многу забележителни „уши“, кои често се насочени настрана. Главата и вратот се со широки црни продолжени рабови и мали темни попречни линии. „Ушите“ се црни, со жолтеникави нијанси по крајот. Горната страна на телото е црвеникавокафеникава со кафени-црни или црни надолжни и попречни рабови. Долната страна на телото е црвеникава со црни надолжни рабови. Ирисот е огненоцрвен. Клунот и ноктите се црни.

Статус на заштита:

Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

ушест був

Кукувија / Barn Owl

(*Tyto alba alba*; *Tyto alba guttata*)

Опис:

Должина на телото 33 – 39 см. Распон на крилјата 80 – 95 см.

Був со средна големина. Телото е стројно, елегантно и исправено. Главата е голема со добро исцртано лице со карактеристична срцевидна форма. Горната страна на телото е сивопепелава со нејасни полиња во бледоцрвеникава-кафена боја и напрскана со црно-бели дамки во вид на капки. Долната страна на телото е црвеникаво-кафена со многубројни или ретки темни дамки кај подвидот *Tyto alba guttata* или речиси чисто бела кај подвидот *Tyto alba alba*. Дискот на лицето и велот околу лицето е бел, ограден со црвеникаво-кафени пердуви. Клунот е сиво-бел до жолтеникавосив. Ноктите се црно-кафени. Ирисот е темнокафен.

Статус на заштита:

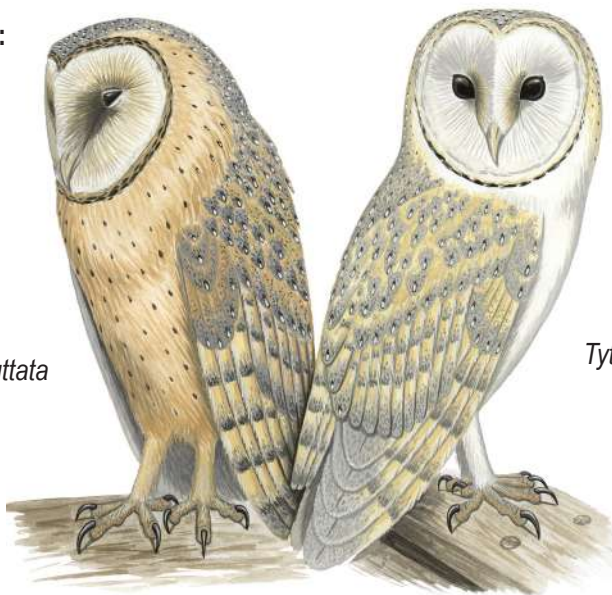
Строго заштитен вид според Законот за заштита на природата; дивеч под трајна заштита според Законот за ловството.

CITES: Прилог II

Слични видови:

Нема

Tyto alba guttata

Tyto alba alba

ПЕСНОПОЈНИ ПТИЦИ

Полска чучурлига / Skylark

(*Alauda arvensis*)

Опис:

Должина на телото 16 – 18 см. Распон на крилјата 30 – 36 см.

Пердувите се сиво-кафени, крилјата одоздола се сивкави со бел раб на вилата, опашката е со бели странични перја. Качулката е мала и не е толку добро изразена како на цуцулестата чучурлига. Градите се со дамки, а стомакот е бел.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

шумска чучурлига

Цуцулеста чучурлига / Crested Lark

(*Galerida cristata*)

Опис:

Должина на телото 17 – 19 см. Распон на крилјата 30 – 35 см.

Пердувите се сиво-кафени, а на опашката преовладува темносиво-кафена боја со кафени странични пердуви. Од другите чучурлиги се разликува по јасно видливата качулка на главата.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

полска чучурлига

Црвеногушка / European Robin

(*Erithacus rubecula*)

Опис:

Должина на телото 12 – 14 см. Распон на крилјата 20 – 22 см.

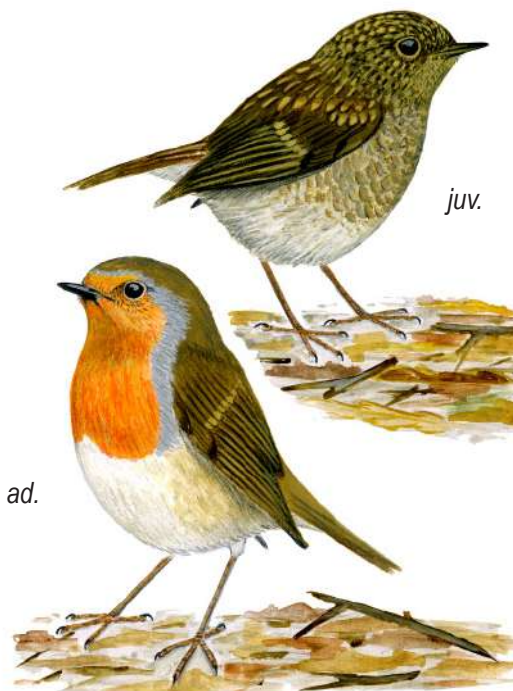
Ситна птица со кафеав грб и црвенопортокалови гради. Стомакот е бел. Младите се кафеникави со дамки по градите, грбот и главата.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

славејче

Славејче / Common Nightingale

(*Luscinia megarhynchos*)

Опис:

Должина на телото 15 – 16 см. Распон на крилјата 23 – 26 см.

Пердувите се кафени со светол стомак. Опашката е кафеникаво-црвена. Очите се темни и заобиколени со светли кругови (околуочен прстен).

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

црвеногушка, голем славеј

Дрозд пејач / Song Thrush

(*Turdus philomelos*)

Опис:

Должина на телото 20 – 23 см. Распон на крилјата 33 – 36 см.

Пердувите на грбот се кафени, а на стомакот се светли со дамки во вид на капки и со светла нијанса по градите. Може да се смеша со имелов дрозд, кој е покрупен, неутрално сив одозгора и покривните пердуви на секундарните вила одоздола се бели, додека кај дроздот пејач тие се кафеави.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

имелов дрозд

Ќос / Blackbird

(*Turdus merula*)

Опис:

Должина на телото 23 – 29 см. Распон на крилјата 34 – 38 см.

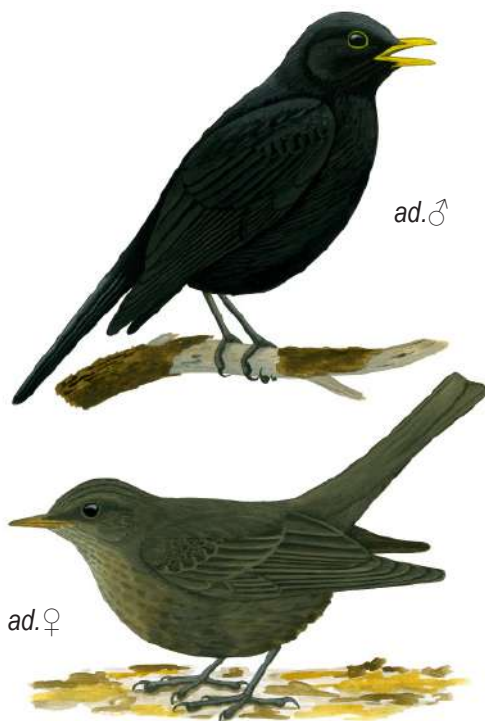
Женките и младите се покриени со црно-кафени пердуви. Мажјаците се целосно црни со жолт или портокалов клун и жолт круг околу око (околуочен прстен).

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

дрозд пејач

Обична свингалка / Common Chaffinch

(*Fringilla coelebs*)

Опис:

Должина на телото 14 – 16 см. Распон на крилјата 25 – 28 см.

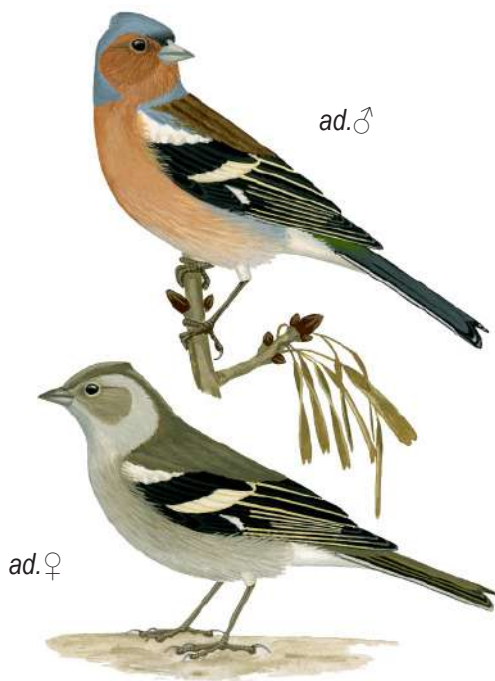
Мажјаците се со сиво-сина глава и врат; образите, градите и стомакот се со кафено-керамидеста боја, а крилјата се црни со попречни бели рабови. Женките се слични, но со побледо сиво-кафени пердуви.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

планинска свингалка, зимовка

Конопјарче / Common Linnet

(*Carduelis cannabina*)

Опис:

Должина на телото 12 – 14 см. Распон на крилјата 21 – 25 см.

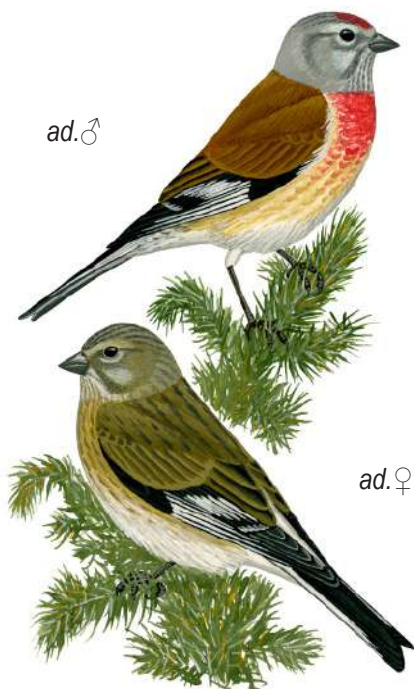
Женките се со црвено чело, црвени гради и сива глава. Грбот е кафеникав и со слабо видливи дамки, а мажјаците се без дамки. Клунот е темносив.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

билбилче (млад)

Билбилче / Goldfinch

(*Carduelis carduelis*)

Опис:

Должина на телото 12 – 13 см. Распон на крилјата 21 – 25 см.

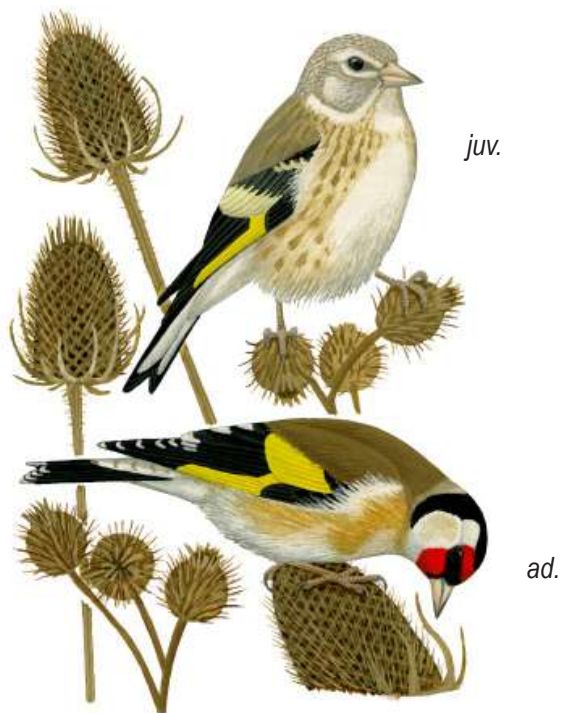
Една од најшарените наши птици. Клунот е во вид на конус, „лицето“ е црвено, образите се бели, а темето и тилот се црни. Грбот е светло-кафен како боја на цимет, а крилјата се црни со жолти дамки (панели), кои јасно се гледаат при полетување. Крстот е бел, опашката е црна со бели дамки.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

обична зелентарка, елова зелентарка

Обична зелентарка / Greenfinch

(*Carduelis chloris*)

Опис:

Должина на телото 14 – 16 см. Распон на крилјата 25 – 27 см.

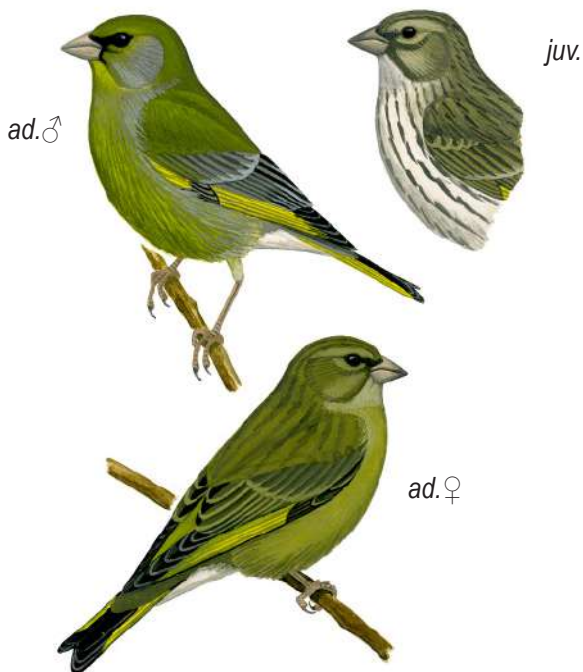
Пердувите се темнозелени со жолти рабови (панели) на крилјата и жолти горни надворешни краеви на опашката. Мажјаците се со поизразени бои.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

елова зелентарка, конопјарче

Елова зелентарка / Siskin

(*Carduelis spinus*)

Опис:

Должина на телото 11 – 12 см. Распон на крилјата 20 – 23 см.

Женките се со црно чело, теме и грло, крилјата се црни со жолти покривни пердуви. Опашката е врежана со црн раб на врвот. Образите, градите, крстот и горните странични делови на опашката се жолти со боја на лимон. Долниот дел на стомакот, страните на телото и грбот се со дамки. Мажјаците се слични, но со поизразени бои.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

жолтарче, обична зелентарка

Жолтарче / Serin

(*Serinus serinus*)

Опис:

Должина на телото 11 – 12 см. Распон на крилјата 18 – 20 см.

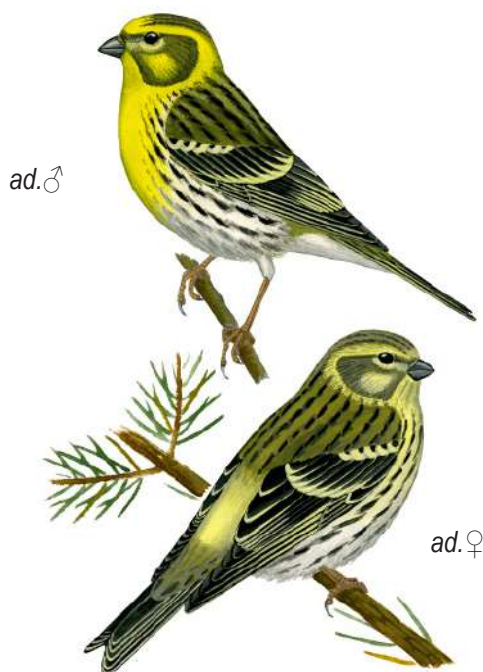
Кај женките градите, главата и крстот се жолти со боја на лимон, образите се потемни. Стомакот е целосно со дамки. Грбот е жолто-зелен со црни линии. Страните на телото се светли со црни линиички. Мажјаците се слични, но со посветли пердуви и без дамки на стомакот.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

елова зелентарка

Зимовка / Bullfinch

(*Pyrrhula pyrrhula*)

Опис:

Должина на телото 15 – 17 см. Распон на крилјата 22 – 26 см.

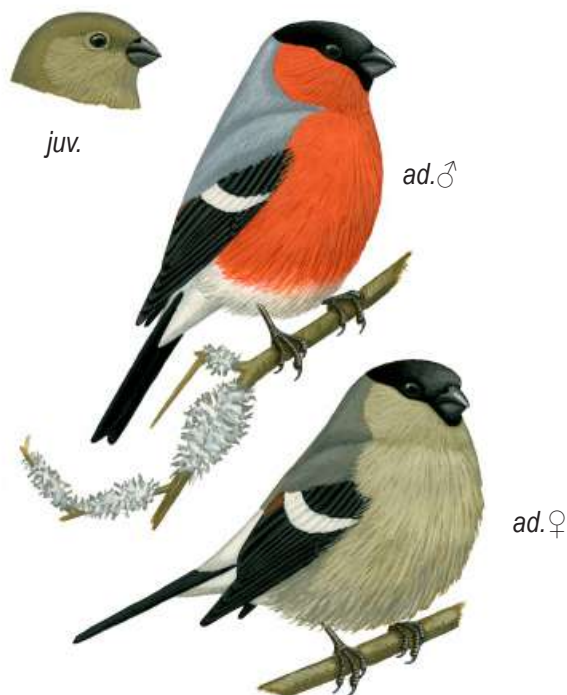
Грбот е сив, крилото, опашката и темето – црни. Женките се сиво-кафени одоздола. Мажјаците се разликуваат од женките по црвената долна страна на телото. И кај двата пола крстот е бел.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

дебелоклун црешар, крстоклун

Дебелоклун црешар / Hawfinch

(*Coccothraustes coccothraustes*)

Опис:

Должина на телото 16 – 18 см. Распон на крилјата 29 – 33 см.

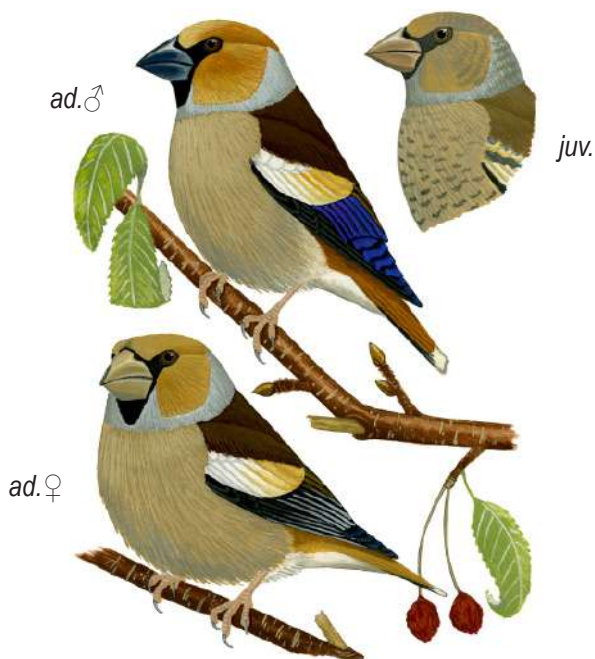
Клунот е голем и масивен, има црно пред окото и црно грло. Главата и stomакот се црвеникавокафени, а грбот е потемнокафен. На врвот на опашката има бел раб, а по крилјата бели дамки.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

зимовка, крстоклун

Крстоклун / Common Crossbill

(*Loxia curvirostra*)

Опис:

Должина на телото 15 – 17 см. Распон на крилјата 27 – 30 см.

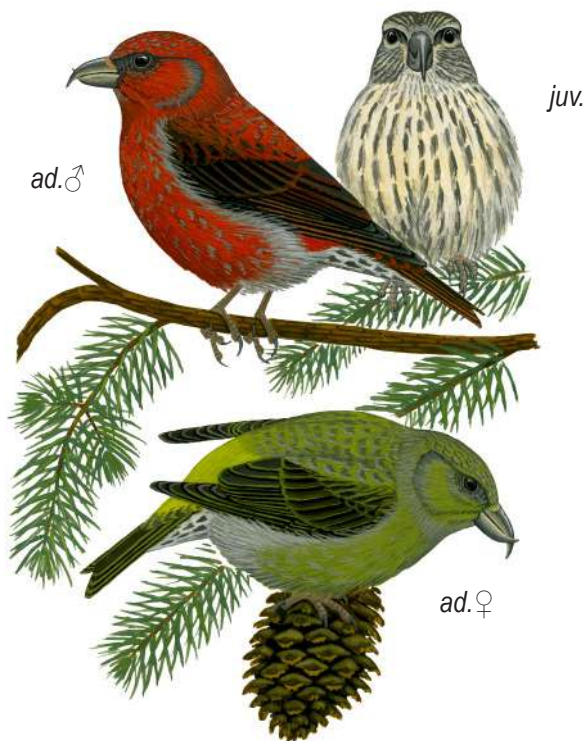
Името го добива по вкрстениот клун, кој служи за отворање шишарки. Возрасните женки се жолтозеленикави. Мажјаците се црвени со потемнокафеви крилја, а младите единки се сиви со надолжни дамки.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

дебелоклун црешар, зимовка

Градинарска стрнарка / Ortolan Bunting

(*Emberiza hortulana*)

Опис:

Должина на телото 15 – 16 см. Распон на крилјата 22 – 26 см.

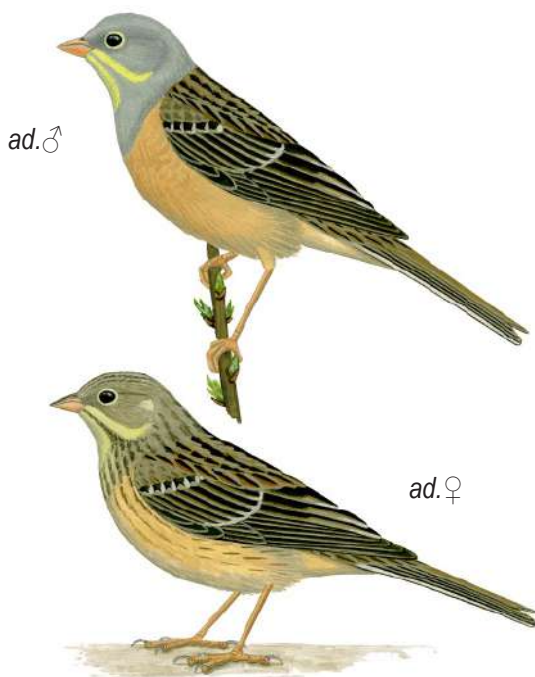
Женките имаат сиви гради и глава со жолти мустаки и грло. Стомакот е портокалов со остра граница со сивите гради. Мажјаците и младите единки се слични на женските, но сивото по градите се прелива кон портокаловиот стомак со поголем контраст.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

црвеногрла стрнарка, жолтогрла стрнарка, црногрла стрнарка

Жолтогрла стрнарка / Yellowhammer

(*Emberiza citrinella*)

Опис:

Должина на телото 15 – 17 см. Распон на крилјата 23 – 29 см.

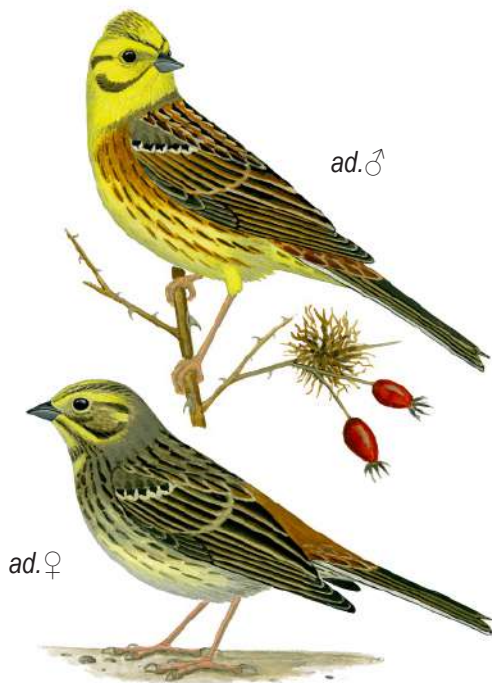
Женките се жолто-зелени со светол стомак и светложолт подбрадок. Мажјаците се со светложолта глава, врат и стомак, крстот е црвеникав, грбот е кафеникав со надолжни линии. Од страните на градите и стомакот двата пола имаат темни црти.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

црногрла стрнарка, градинарска стрнарка

Црноглава стрнарка / Black-headed Bunting

(*Emberiza melanocephala*)

Опис:

Должина на телото 15 – 17 см. Распон на крилјата 26 – 30 см.

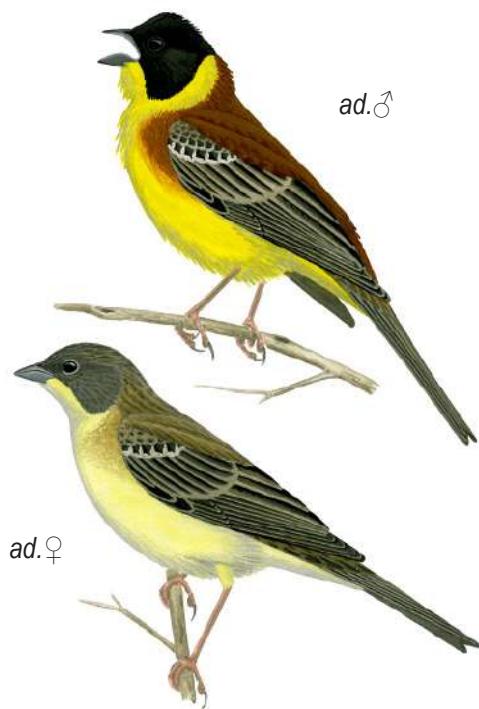
Женките се со сиво-кафена глава, грбот и рамената се црвеникаво-кафеникави без дамки. Пердувите одоздола се силножолти. Мажјаците и младите единки се слични на женките, но со појасни бои и со црна глава.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

жолтогрла стрнарка, блатна стрнарка, црногрла стрнарка

Планинска стрнарка / Rock Bunting

(*Emberiza cia*)

Опис:

Должина на телото 15 – 16 см. Распон на крилјата 22 – 26 см.

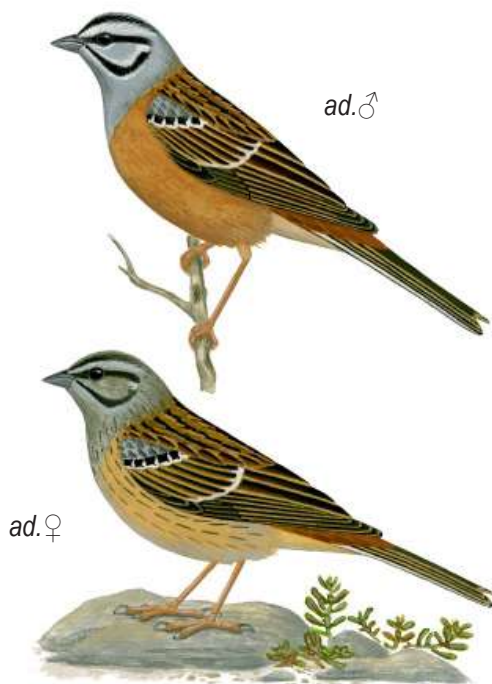
Вратот и главата се сиви со црни надолжни рабови. Долната страна е кермидестоцрвена, остро ограничена од сивиот врат. Кај мажјаците границата е повидлива и боите не се прелеваат. Грбот е црвеникав со потемни надолжни дамки.

Статус на заштита:

Заштитен и корисен вид според Законот за ловството.

Слични видови:

градинарска стрнарка, црногрла стрнарка

ЈАЈЦА

ЈАЈЦА НА ДНЕВНИ ПТИЦИ ГРАБЛИВКИ

Претставени се јајцата на видови дневни птици грабливки, кои се размножуваат на територијата на Северна Македонија, како и во некои соседни држави. Јајцата не се нацртани во реални големини, но пропорциите помеѓу јајцата на различните видови се запазени. Големините се дадени во милиметри (височина и ширина). Дадени се средните големини за секој вид. Тие варираат од неколку милиметри кај помалите видови до над 1 сантиметар кај поголемите видови!

Белоглав мршојадец

(*Gyps fulvus*)

92x70 мм

Египетски мршојадец

(*Neophron percnopterus*)

66x50 мм

Египетски мршојадец

(*Neophron percnopterus*)

66x50 мм

Црн мршојадец

(*Aegypius monachus*)

90x70 мм

Белоопашест орел

(*Haliaeetus albicilla*)

75x58 мм

Златен орел

(*Aquila chrysaetos*)

76x57 мм

Царски орел

(*Aquila heliaca*)

78x54 мм

Мал орел кликач

(*Aquila pomarina*; syn. *Clanga pomarina*)

63x51 мм

Орел змијар

(*Circaetus gallicus*)

74x58 мм

Мал орел

(*Hieraaetus pennatus*; syn. *Aquila pennata*)

56x45 мм

Црна луња

(*Milvus migrans*)

54х43 мм

Лисест глувчар

(*Buteo rufinus*)

62x48 мм

Глувчар

(*Buteo buteo*)

54x43 мм

Јастреб врапчар

(*Accipiter nisus*)

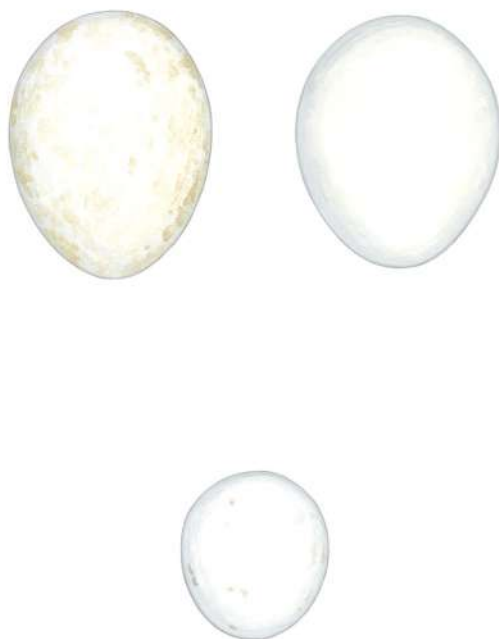
40x33 мм

Јастреб кокошкар

(*Accipiter gentilis*)

58x45 мм

Краткопрст јастреб

(*Accipiter brevipes*)

40x32 мм

Обична ветрушка

(*Falco tinnunculus*)

39x31 мм

Сина ветрушка

(*Falco vespertinus*)

37x30 мм

Сокол ластовичар

(*Falco subbuteo*)

42x33 мм

Сив сокол

(*Falco peregrinus*)

52x41 мм

Степски сокол

(*Falco cherrug*)

53x43 мм

Планински сокол

(*Falco biarmicus*)

50x42 мм

АЗБУЧЕН ИНДЕКС НА ВИДОВИТЕ ПТИЦИ

со нивните народни и научни имиња

За побрзо наоѓање на видовите азбучниот показател е поделен на два дела: **азбучен индекс на дневни птици грабливки и утки** и **азбучен индекс на птици пејачки**.

АЗБУЧЕН ИНДЕКС НА ДНЕВНИ ПТИЦИ ГРАБЛИВКИ И УТКИ

Глувчари

Глувчар (*Buteo buteo*) – стр. 35 (текст и цртеж на видот); стр. 80 (јајца)

Лисест глувчар (*Buteo rufinus*) – стр. 36 (текст и цртеж на видот); стр. 80 (јајца)

Луња

Црна луња (*Milvus migrans*) – стр. 34 (текст и цртеж на видот); стр. 79 (јајца)

Јастреби

Јастреб врапчар (*Accipiter nisus*) – стр. 38 (текст и цртеж на видот); стр. 81 (јајца)

Јастреб кокошкар (*Accipiter gentilis*) – стр. 37 (текст и цртеж на видот); стр. 82 (јајца)

Кратокпрст јастреб (*Accipiter brevipes*) – стр. 39 (текст и цртеж на видот); стр. 82 (јајца)

Мршојајци

Белоглав мршојадец (*Gyps fulvus*) – стр. 24 (текст и цртеж на видот); стр. 75 (јајца)

Египетски мршојадец (*Neophron percnopterus*) – стр. 29 (текст и цртеж на видот); стр. 75 (јајца)

Црн мршојадец (*Aegypius monachus*) – стр. 25 (текст и цртеж на видот); стр. 75 (јајца)

Орли

Белоопашест орел (*Haliaeetus albicilla*) – стр. 27 (текст и цртеж на видот); стр. 76 (јајца)

Златен орел (*Aquila chrysaetos*) – стр. 26 (текст и цртеж на видот); стр. 76 (јајца)

Царски орел (*Aquila heliaca*) – стр. 28 (текст и цртеж на видот); стр. 77 (јајца)

Мал орел (*Hieraetus pennatus*; syn. *Aquila pennata*) – стр. 32 (текст и цртеж на видот); стр. 78 (јајца)

Мал орел кликач (*Aquila pomarina*; syn. *Clanga pomarina*) – стр. 30 (текст и цртеж на видот); стр. 77 (јајца)

Орел змијар (*Circaetus gallicus*) – стр. 33 (текст и цртеж на видот); стр. 78 (јајца)

Планински орел (*Hieraetus fasciatus*, syn. *Aquila fasciata*) – стр. 31 (текст и цртеж на видот)

Соколи

Медитерански сокол (*Falco eleonoraе*) – стр. 44 (текст и цртеж на видот)

Обична ветрушка (*Falco tinnunculus*) – стр. 40 (текст и цртеж на видот); стр. 83 (јајца)

Планински сокол (*Falco biarmicus*) – стр. 47 (текст и цртеж на видот); стр. 84 (јајца)

Сив сокол (*Falco peregrinus*) – стр. 45 (текст и цртеж на видот); стр. 84 (јајца)

Сина ветрушка (*Falco vespertinus*) – стр. 42 (текст и цртеж на видот); стр. 83 (јајца)

Сокол ластовичар (*Falco subbuteo*) – стр. 43 (текст и цртеж на видот); стр. 83 (јајца)

Степска ветрушка (*Falco naumanni*) – стр. 41 (текст и цртеж на видот)

Степски сокол (*Falco cherrug*) – стр. 46 (текст и цртеж на видот); стр. 84 (јајца)

Утки

Голем ушест був (*Bubo bubo*) – стр. 50 (текст и цртеж на видот)

Кукувија (*Tyto alba*) – стр. 51 (текст и цртеж на видот)

АЗБУЧЕН ИНДЕКС НА ПЕСНОПОЈНИ ПТИЦИ

Дроздови

Дрозд пејач (*Turdus philomelos*) – стр. 58 (текст и цртеж на видот)

Ќос (*Turdus merula*) – стр. 59 (текст и цртеж на видот)

Елеова зелентарка (*Carduelis spinus*) – стр. 64 (текст и цртеж на видот)

Жолтарче (*Serinus serinus*) – стр. 65 (текст и цртеж на видот)

Конопјарче (*Carduelis cannabina*) – стр. 61 (текст и цртеж на видот)

Крстоклун (*Loxia curvirostra*) – стр. 68 (текст и цртеж на видот)

Обична зелентарка (*Carduelis chloris*) – стр. 63 (текст и цртеж на видот)

Обична свингалка (*Fringilla coelebs*) – стр. 60 (текст и цртеж на видот)

Стрнарки

Градинарска стрнарка (*Emberiza hortulana*) – стр. 69 (текст и цртеж на видот)

Жолтогрла стрнарка (*Emberiza citrinella*) – стр. 70 (текст и цртеж на видот)

Планинска стрнарка (*Emberiza cia*) – стр. 72 (текст и цртеж на видот)

Црвеногушка (*Erithacus rubecula*) – стр. 56 (текст и цртеж на видот)

Црноглава стрнарка (*Emberiza melanocephala*) – стр. 71 (текст и цртеж на видот)

Дебелоклун црешар (*Coccothraustes coccothraustes*) – стр. 67 (текст и цртеж на видот)

Зимовка (*Pyrrhula pyrrhula*) – стр. 66 (текст и цртеж на видот)

Чучурлиги

Полска чучурлига (*Alauda arvensis*) – стр. 54 (текст и цртеж на видот)

Цуцулеста чучурлига (*Galerida cristata*) – стр. 55 (текст и цртеж на видот)

Билбилче (*Carduelis carduelis*) – стр. 62 (текст и цртеж на видот)

Славејче (*Luscinia megarhynchos*) – стр. 57 (текст и цртеж на видот)

ЛИТЕРАТУРА

- Големански, В. (гл. ред.) Червена книга на Република България. Том 2. Животни. София, БАН, 2011
- Мичев, Т., Л.Профиров, Д. Симеонов. Птиците на Балканския полуостров. София, Екотан, 2013
- Svensson, L., K. Mullarney, D. Zetterström. Collins Bird Guide: The most complete guide to birds of Britain and Europe. 2nd Edition. London, 2009
- Симеонов С., Т. Мичев, Д. Нанкинов. Фауна на България. Т. 20 Aves. Ч. I. София, БАН, 1989
- Спасов, С. На среща с птиците на България. Българско дружество за защита на птиците. Природозащитна поредица, Книга 17. София, БДЗП, 2012
- Янков, П. (отг. ред.). Атлас на гнездящите птици в България. Българско дружество за защита на птиците. Природозащитна поредица, Книга 10. София, БДЗП, 2007
- Pendry, S., Inskipp, C. and Allan, C. Wildlife Trade Low; a UK Enforcer's Factfile. Version II. TRAFFIC International, Cambridge, UK, 2009
- www.moepp.gov.mk
- The European Union and Trade in Wild Fauna and Flora (https://ec.europa.eu/environment/cites/legislation_en.htm)
- European Commission (2010) Wildlife trade regulation in the European Union – An introduction to CITES and its implementation in the European Union, ISBN 978-92-79-15148-4
- The European Parliament, The Council of the European Union. Directive 2009/147/EC of the European parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds. Official Journal of the European Union. Brussels. 2009.
- IUCN. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2019.2 <<http://www.iucn-redlist.org>>. Downloaded on 15 August 2019. 2019
- The CITES Secretariat. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. Bonn. 1973. (www.cites.org)
- UNEP/CMS Secretariat. Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals. Bonn. 1979.

КОРИСНИ ВРСКИ

Ако имате посериозен интерес и сакате да добиете повеќе детални информации за видовите во овој прирачник, како и за сите други видови кои гнездат во Северна Македонија и околината, можете да ја преземете бесплатната апликација за паметни телефони SmartBirds што комбинира прирачник за птици, електронски дневник за набљудувања и информации за веб-страниците на Натура 2000. Апликацијата беше креирана од Бугарското друштво за заштита на птиците (БДЗП):

www.bspb.org

www.SmartBirds.org

www.mes.org.mk

БЕЛЕШКИ

Партнери по проектот LIFE+ „Заштита на царски орел и степскиот сокол во клучните подрачја за нив од мрежата Натура 2000 во Бугарија“

Партнери во проектот LIFE+ „Итни мерки за заштита на египетскиот мршојадец (*Neophron percnopterus*) во Бугарија и Грција“

Кофинансиер: Фондација „А. Г. Левентис“

Двата проекта се реализираат со финансиската помош на програма LIFE+ на Европската комисија.

Бугарското здружение за заштита на птиците (БДЗП) е основано во текот на 1988 г. и е првата и најголемата граѓанска организација за заштита на природата во Бугарија. БДЗП е партнер на BirdLife International, меѓународна организација, основана во текот на 1922 г., којашто претставува мрежа од организации партнери во над 100 држави во светот со над 2,6 мил. членови и над 10 мил. поддржувачи.

БДЗП работи на зачувување на дивите птици, нивните живеалишта, како и на биодиверзитетот воопшто. БДЗП го штити правото на постоење на дивиот свет, со што придонесува кон одржливо користење на природните ресурси и благосостојбата на луѓето.

БДЗП, исто така, работи и за луѓето почитувајќи јавни интереси и правото на сите да ја сочуваат природата и здравата животна средина.

www.birds.bg

Македонското еколошко друштво во рамки на проектот „Нов надеж за египетскиот мршојадец“ учествуваше во превод и адаптација на овој прирачник за Македонија.

www.mes.org.mk

ISBN-13 978-9989-648-38-0

